

Իրեւելի

Թանգարան

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

ԹԵՂԵՆԻ

ԹԵՂԵՆԻ ԵՎ ԲԱՆԱՐԱՆԻ

ԴԻՐԱՆ

387 ՏԱԽ

ԿՆՈՅԵՄ. ԹԻՒ 45

ԿԱՐԱՆԻ-ՏՈՒՆԵՆ

ԵՎ ԿԱՐԱՆԻ ԲՆԱԿ

ԴԻՐԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՎ ԲԱՆԱՐԱՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ԹԼԿԱՏԻՆՑԻՆ	Եկե՛ք Տէր Եղեք	1057
ՎԱՐԱԺՆՈՒՆԻ	Դսնուած Հրեշտակը	1062
Ա. ՇԱՔԼԵԱՆ	Տեսութիւն Մը	1063
ՐԱՅՖԻ	Սո՛ւ	1067
Թ. ՊՕՅԱՃԵԱՆ	Հ. Յ. Դաշ. Իզմիլի Խմբ. Բացման Առթիւ	1072
Կ. ՆԱԻԱՍԱՐԴ	Միտման Փաշա	1076
	Լրաքաղ	1080

ՆՈՒՐԱՏՈՒԹԻՒՆՔ

ԱԶԳ. Հիւանդանոցի Հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները. — Ֆիլատէլֆիացի Ֆրիձէ 1 Ոսկի և 11 ուննոց նուէր, շնորհիւ Թ. Սպար-Թալեանի Տէր Դաւիթ հայրէ 15 հաց 71½ օխ. Սարգիս Իսրայէլեանի հոգւոյն, «Սթամ-պօլի» արկածեալներուն յուղարկւորութեան յանձնախումբէն 19 օխ ոչ խալի եղ, 50 բիտէ և 2 կաթսայ միսի չուր Այրի Տիկին Աշխէն Սիւրիսեանէ իւր որդւոյն Գրիգոր Սիւրիսեանի հոգւոյն 44 հաց 22 օխ, Եղբարք Ադ-Շէհրիլեան 60 հաց 30 օխ, Ադ-Շէհրիլի Այրի Տիկին Մարիամ ձէնալեանէ նուէր 1 մէհրալիյէ, Տէր և Տիկին Յակոբ Յ. Յակոբեան նուիրեց 1 Անգղ. ոսկի՝ Տիկին Դարուհի Էտկարի մահուն առթիւ փոխան ծաղկեպսակի:

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՔ

ՍՏԱՅԱՆՔ Տիար Իսախանուր Ս. Բաղասարեանի յօրինած Վիպակ-Քերթուածը՝ Կոյսի մը վիշաք տպագր. Քէշիշեանցին 1 զրշ. փափաքողը կրնան գտնել Ղայն Մամ Էրեան գրատունը:
Տպարանէս լոյս տեսաւ Կեսեֆի Պատկերներ հեղինակութեամբ Տիար Վահան Կ. Արսլանեանի, որ կ'ապրունակէ սիրուն և բարոյալից վեց վիպակներ. զին 5 զրուշ:

ՄԵԾ ԶԵՂՋԵՐՈՎ ՎԱՃԱՌՈՒՄ

Ժ. ՏԱՎԵՐՈՆԻ ԵՒ ԸՆԿ.

Այժմ ԳԱԼՓԱԳԵԱՆ ԱՐԻԲԻԻՒՆԼԵԱՆ

ՅԱՌԱՋԻԿԱՅ ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ 15/28 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

Նախորդ Ժ. Տավէրոնի և Ընկ. եան ներկայ եղանակին յատուկ և ձմրան ապրանքներու ամբողջ Սթօքս պիտի վաճառուի:

ԱՄԵՆԱՎԱՐ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ինչպէս նաեւ նոր ապրանքներ

ԲԱՅԱՌԻԿ ԳԻՆԵՐՈՎ

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ 15, 16, 17 ՍԵՊ.

ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՅՄԱՆՔ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ “Ա. ՄԱՄԼՈՅ”

ՏԱԲԱԹԱԹԵՐԹ ԵՒ ԵՌԱՍՏԵԱՅ

ՏԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ՏԱՐԵԿԱՆ 65 զրշ. 15 ֆր.

ՏԱՐԵԿԱՆ 50 զրշ. 12 ֆր.

ՎԵՅԱՄՍԵԱՅ 35 „ 8 „

ՎԵՅԱՄՍԵԱՅ 25 „ 6 „

ՀԱՏԸ 5 զր.

ՀԱՏԸ 40 փարս

Հասցէ՝

م. ماموريان مخدومی — ازميز

• آر. وليان ماموله غزتهسى صاحب امتياز ومدير مسئولی

Պ. Mamourian Filis — Smyrne

ESTABLISHED. 1782

PHOENIX ASSURANCE COMPANY L^D OF LONDON

Դրամագլուխ և պահենարի գրամ Ա. Ո. 4,500,000

Տարեկան հասոյթ Ա. Ո. 4,500,000

«ՖԷՆԻՔՍ» 422 տարիէ ի վեր հիմնուած տոսկ հրդեհի ապահովագրութեան ընկերութիւն մ'է և ցարդ հատուցած է տուաւել քան 27,000,000 Ա. Ո. ֆուստույ համար:

«ՖԷՆԻՔՍ» կ'ապահովագրէ հրդեհի դէմ շէնք, կարասիք և ապրանք յոյժ նպաստաւոր պայմաններով, Գիմել առ

Լիազօր Ընդհ. Գործակալ Իզմիրի և Գաւառաց

F. BLACKLER

ROYAL EXCHANGE ASSURANCE

BRANCHE MARITIME

ETABLE A LONDRES EN 1720

Մովային Ապահովագրական Ընկերութիւն

խիստ նպաստաւոր պայմաններով:

Մասնաւոր պայմանադրութեամբ մը ընկերութիւնն կ'ապահովագրէ նաեւ կրակի արկածներ, 10 օրուան պայմանաժամով մը սփերանոցներու (Docks) մէջ ինչպէս յԱնգլիա նոյնպէս և զլրատու տօքերէն մէջ նչպէս Մարսէյի, Հաւրի, Համպուրի ևն. ևն.:

Իզմիրի Ներկայացուցիչ

F. BLACKLE

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ԿՐԹԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ
ԻԶՄԻՐԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂ

ՅԱԿՈԲ ՊՈՍԹԱՆՃԵԱՆ

ՀԵՐԷՔԷԻ ԿԱՅՍ. ԳՐԹԱԳՐԱՆԻ Հանրաժանօթ և Համբաւատ
արտադրութիւններէն՝ կ'գտնուին այժմ իզմիրի մասնաճիւղին մէջ, նոյն
խակ եւրոպական նմանօր, նոսկ տեսակներ զերազանցող,

ՄԵՏԱՔՍԷ ՇՐՋԱԶԳԵՍՏՅՈՒՆԵՐ

ՊԼՈՒԶԻ ՀԱՄԱՐ ՏԵՍԱԿ ՏԵՍ Կ ՄԵՏԱՔՍԵԱՅ ԿԵՐՊԱՍՆԵՐ

ԳԼՈՒԽԻ ՄԵՏԱՔՍԵԱՅ ՍԱԼՓԱՆԵՐ ՄԵՏԱՔՍԵԱՅ ԹԱՇԿԻՆ ԿՆԵՐ

ԳՍԶՄԻՐՆԵՐ, ԶՈՒՀԱՆԵՐ, ԳՈՐԳԵՐ,

ՍԷՏՃՍԷՆԵՐ ԵԼՆ. ԵԼՆ.

Կ'արժէ աչքէ անցնել ինչ որ իրապէս գրասիւ է՝ տակայն ո՛չ սոսա

ՎԱՃԱՌԵԼԻ ԳԻՐՔԵՐ

Դիմելի առ ՏԻԳՐԱՆ ՏՕՆԻԿԵԱՆ — ԻԶՄԻՐ

Գործ		Դին հատորի
587	Անթոնիայ Ա. Բ. Գ. Դ.	7 50
990	Ժ. Պաշաւո Ա. Բ. Գ. Դ. Ե. Զ. Է. Ը.	10
88	Դարուս մեկ Զաւկ. խօսք. Ա. Բ.	4
728	Խոստով. կաւ պատմ. տարիանէր Ա. Բ. Գ. Դ. Ե.	4
68	Յրավե Տիկ. Ժ. Սան	6
46	Օր. Լափնիքիկի	12
132	Մուսայի Մետրով. վարժ.	3 50
69	Մանօն Լիւֆօ	10
169	Լիւն Լիւնի	10
450	Պ. Տր. Գաւոր Ա. Բ.	7 50
174	Թուաքանութիւն Զ. Ե.	3
39	Աւօրի	16
258	Մարիչ Ա. Բ. Գ. Դ.	12 50
331	Կնոջ մը վկայք Ա. Տիւնա (Ա. Բ.)	7
157	Գաղտ. Բարիգու Բ. Գ. Դ. Ե. Զ. Է.	12
67	» » Թաւրեղութիւն	7 50
20	Ակամայ բժիշկը	6
20	Ա. Կահր	4
140	Մանկիկի	7
95	Ժառանգական օրինագիրք	10
226	Բոյր մը (Տիկ. տր Ուիք.)	7
9	Դեռնգ Ուաշիկիքօն	4
339	Դիւաքանակ բոյր Ա. Բ.	8
47	Բօլիկ Ա. Տիւնա	8
84	Առաքիւնութիւն Բաւեղայի	6
70	Սերը բժիշկի (Մօլիկի)	3
245	Տիկ. Մօնօրօ	7
184	Բաւն տարի ետքը Ա. Տիւնա Ա. Բ. Գ. Դ.	12
79	Կրպիկի	8
148	Անթօնիկ	9
192	Հեւիկիկի երդումը	4
104	Ճերմակ վարդ	6
230	Հոռիկոս Ժիւլիքա	7
182	Մօլիկ Բրիքօ Ա. Տիւնա Դ. Դ. Ե. Զ.	12
87	Նօր Տաւ Բարիգ Ա. Բ. Գ. Վիք. Հիւկօ	10
227	Խնացակ. փիլիսոփայութիւն	8
144	Բարիքի Մօլիկի	5
194	Ընթերցարան Մ. Մ.	5
188	Լիւնի Սուրհանդակը	5
155	Բարիգն յ'Աւերիկայ Ա. Բ.	9
296	Յեկը Տեֆաթի	15
330	Երկու որդի	7
103	Արիւնայի Մարիգուհիկ Ա. Բ. հաւ.	8 50
8	Աղօթագիրք Փղակիկայ	108
46	Աղօթագիրք Բիւլի	10
310	Արկածի Կատարիկի	6
12	Երկաւորութիւն երկու ընկերակցաց	6
7	Լուի Ժի	10

Կարգ		Գին Հաւորքի
123	Բօշ նաւապէտ	7
260	Տիեզերական պարսեզ Խ. Եպ.	7
154	Ուղղութիւն վիրաշի Սիրազայ	8
89	Ապաստանարան սիրոյ	3
144	Տոմարականութիւն Ա. Կ.	10
106	Հազար ու մէկ գիշերներ Գ. Դ. Ե. Զ.	12 50
74	Ունկ գրասիրութեան Ա. Կ. Ա.	6 50
24	Քերականութիւն	3
1506	Գրածյոյն դերկոմս Ա. Բ. Գ. Դ. Ե. Զ. Է. Ը. Թ. Ժ. ԺԱ. ԺԲ.	7 50
20	Ժրնկվիեկ	4
289	Նեոսահար Աղաւնի	5
1	Բաւարան Գաղ. Հայ.	25
1	Մեհենականութիւն	5
19	Guide Fr. Aug. Arm. Turque	9 50
3	Թագունդն Մանեակր Ա. Բ. Գ.	3
20	Դիտելիք պարսիք	5
73	Խորհրդաւոր կղզի	10
21	Նոր ընդերգարան Ա. Դաշգա	5
1	Երկամեայ պանդխտութիւն ի Հապէշ.	10
17	Յայտարարութիւն Մուրասեան վարժարանի	5
7	Պատմութիւն Յուդիոս Կեսարայ	15
8	Կսակագիր հոգեշահ քանից	5
10	Յովն. Կաթողիկոսի պատմ.	8
9	Դաստիարակութիւն մանկան	7 50
6	Առնեռն քանաստեղծութիւն	5
9	Թովմաս Թրուզի	7
8	Երեւոյթ կրից	6
8	Տեւոյնութիւն հովուական	7
6	Ճառք Հաղորդութեան	4
14	Պոլիկսոս Հայ. եւ Դաղդ.	5
2	Ճառք հայր Թաճայեի	10
7	Խնդիր Սրբազան տեղեաց	4
6	Հայեշի վիրաց	5
5	Մատենագրութիւն նախնեաց	5
5	Սամուէլ ռաքքի	3
8	Տարեք ինասասիրութեան	5
3	Զանազանութիւն 5 դարուց	25
6	Lors Պայքրն յ'Իսաշիա	11 50
4	Դիտութիւն մարդկային վարմանց	7
6	Պատասխանիք Միքիթարայ քահանայի	3
6	Բացատրութիւն հրաւ. գղջեան	5
9	Թրուզի խորհրդակցութիւնը	9 50
30	Ուսուցչը գրասք Տաճի. Դաղ.	9 50
3	Թափառական հրեայ Բ. Գ. Դ.	10
14	Միգրո' մեղա	4
95	Հայկական նամականի	25
80	Անգղիական նամականի	25
200	Միրզա եւ Աննա	5
157	Չառն եւ Փառնակ	5
468	Պատմութիւն երկոստան կեսարաց	5
117	Մահ Պարէշի	10

NATIONAL UNION SOCIETY LTD.

ՈՐՈՒ ԳՈՐԾԸ ՓՈԽԱՆՑՈՒԱԾ ՈՒ ԵՐԱՇԽԱՌՈՐՈՒԱԾ Է
PHOENIX ASSURANCE COMP. LTD. Է

ԼՔՈՆ ՏՈՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԱԾ 1893 թ.

ՀՐԴԵՀԻ ՃԻԻՂ ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԻ ԵՒ ՊԱՀԵՍՏ	Անգլ. Պսկի 4,500,000
ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՍՈՑԹ	1,500,000
ՄԻՆՉԵԻ ԱՅՍՈՐ ՎՃԱՐՈՒԱԾ ՎՆԱՍ ՆԵՐՈՒ ՓՈԽԱՐԷՆԸ ԱԻԵԼԻ ԲԱՆ	30,000,000

Հանրաժամօք այս ընկերութիւնը 1893ին միակ POLICE մը ստորագրեց 3,474,030 անգլ. ոսկիի հատար եւ իբր ապահովագիւն ստացաւ Անգլ. ոսկի 33,821, ինչ որ միակ POLICEով մը կնիւած ապահովագրութիւններու մէջ անմախքընաց պարագայ մըն է:

Այս ընկերութիւնը ՀՐԴԵՀԻ ԴԷՍ կ'ապահովագրէ արեւն տեսակ շէնքեր, ապրանք, կարասիք եւն. նպաստաւոր պայմաններով:

ԸՆԴՀ. ՆԵՐԿԱՑՈՒՑԻՉԻ ԻԶՄԵՐ
Լ. ԵՆ Լ. ՎԱՐՊԵՏԵԱՆ

ԷՆՔԷՐՆԱՍԻՕՆԱԼ (L'Internationale)

ՄՈՎԱՅԻՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
Ի ՏԻԻՍԷԼՏՐՓ

Ընկերութիւնս ծովային արկածներու դէմ ապահովագրութիւնն է կ'ընդունի, ամեն տեսակ ապրանքներու վրայ, խիստ նպատատար գիներ ըստ և պայմաններով:

Իզմիրի ընդհ. ներկայացուցիչը
Լ. Ե. Լ. ՎԱՐՊԵՏԵԱՆ
Լօբալ կոստանդ Սիւֆիտանեան թիւ 11, 12, 13:

BANQUE D'ORIENT

ՊԱՆՔ ՏՕՐԻԱՆ

Հաստատուած Յունաստանի Ազգ. և Տըչյանտի Ազգ. դրամատան կողմէ

Դրամագլուխ ամբողջութեամբ դրուած ֆրանք 10,000,000

Կեդրոնատեղի **Աթենք**

Մանսնիւզ Կ. Պոլիս, Իզմիր, Սելանիկ, Ալեքսանդրիա, և Գահիր

Գործակալութիւն ի Համպուրկ

Պանք տ'Օրիան դրամատունի ամէն տեսակ գործողութիւններ կ'ընէ, ինչպս՝ զանձում և զեղջում Առեւտրական թղթերու, հեռագրական վեր ճարմունք, առուծախ փոխգրերու և դրամներու, Աշխարհի զխաւո- ջադաքներու վրայ կուտայ վարկերու բացման զրեք, առուծախ ամենէ ահեակէ արժթուղթերու, բացում ընթացիկ հաշիւներու, զրաւ արժե- թուղթերու և ապրանքներու վրայ ևն. ևն.

Ա Ի Ա Ն Դ Ն Ե Ր

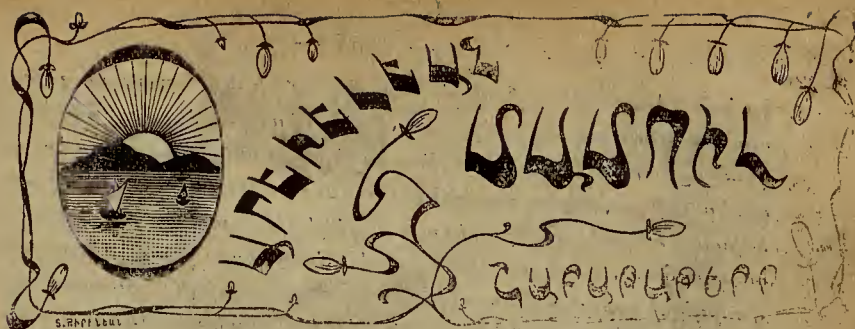
Պանք Տ'Օրիան կ'ընդունի դրամի Աւանդներ հետեւեալ սակերով

1 $\frac{1}{2}$	$\frac{0}{0}$	3	ամսուան աւանդի մը հասար
2	$\frac{0}{0}$	6	» » » »
3	$\frac{0}{0}$	1	տարւան » » »
3 $\frac{1}{2}$	$\frac{0}{0}$	2	» » » »
4	$\frac{0}{0}$	3	» » » »

Բարեգործական Հաստատութիւններու աւանդներն վերեւի սակերէն $\frac{1}{2}$ $\frac{0}{0}$ առաւելութիւն մը կ'ընդունին:

Ի տես վճարելի աւանդներուն համար՝ միակ անձի մը կողմէ և 100 Օսմ. ոսկիէ ոչ աւելի, Պանք տ'Օրիան տարեկան $2\frac{1}{2}$ տոկոս մը կը յատկացնէ:

Պանք տ'Օրիան Հասարակութեան տրամադրութեան տակ դրած է, խնշան վարձքի մը փոխարէն իր Հաստատութեան մէջ գտնուած դրա- մարկղներն, հոն դրամ և արժեքաւոր առարկանք պահելու համար:

ՅՅՐԴ ՅԱՔԾ

4 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1908

ԹԻԻ 45

Ե Կ Ե Ք, Տ ԵՐ Ե Ղ Ե Ք

Պա՛հ մը ձեզի է խօսքս, սիրելի հայրենակիցներ, ձեզի մէկ մէկ չէի կրնար զրել բնականաբար, բայց դուք կարծեմ, վարկեաններ ունեցաք սպասելու որ ձայն մըն ալ ըլլայ իսկ կարասի երգ մը, ինծիմէ լսէք, ինծիմէ, ու գիտեմ ինչո՛ւ . . .

Ան որ տարիներ ու տարիներ սա կրակներու աշխարհին բռն իսկ մէջտեղը ապրելու յամուած, շատ անգամ իրմէն ալ վրայ տալով բաներ մը, շատ մօտիկ վկան եղաւ այն երեւոյթներուն, որ սկիզբէն մինչև վերջը, զիտ մինչև երէկ, այրող միտերու ձևնձը կը լեցնէին օդին մէջ, վկայ՝ որ տակաւին երէկ կը տեսնար թէ՛ հարստէն հիւսիսէ՛, իրար խաշտձեղ սեված տգաւառ ու, սե որի-ները ի՛նչ կատաղներ կը կախէին վերէն վտր կտոր մը հայ միտին կամ հէնց ումոյ մը հալ արինին կարծառովը, հայր պատրաստ կեր մը փողոցի շունին, ինչպէս նոյնը ձրի ու պատրաստ ձաշ մը երկինքէն անցնող թռչունին ալ համար, ինչերն՛ու վկայ այս մէկը որ հրաշքներու հրաշքով կուգրի տակաւին, հակառակ նոյն իսկ այն թշնամի ծրաղ զին, որ Յ-Կ տմիսներ առաջ բորբորին մեռած հրա-տար-կիւռ անմախքնիթաց վատութեան մը տարօրինակութիւնը ցուցադրեց, բայց ահա ինք նոյնը որ այդ ապուշ դաւադրութիւնն ալ հեզնեց ու կուգրի տակաւին: Դուք, սիրելի տղաք, բ՛ն իսկն էք գտեր, որ երէկ մը պատմէր, ու ձեզի առ օրուաններուն համար ալ իր անձնական վկայութիւնը բերէր: Միտքերնիդ պահեցէ՛ք, որ կըսեմ թէ՛ հրաշքը վերցուած չէ աշխարհքէն:

Երէկէն այսօր կատարուած փոփոխութիւնները մի՛ ուրիշ պատ-ճառներու վերագրէք, երէկ երեսի վրայ ընկած՝ ան մեռելներուն

կը կանչէինք մեծ ձայնով մը, որ մեզ ալ իրեց կուշտին դրացիներ տանին տեղաւորեն, ա'լ հոսչի կեցուիւր, ա'լ աս գետինին վրայ կ'եսնքը անկարելի է կըսէինք ու կը հաւատայինք թէ զօրիւրը իր սոսկանքի ու զարհուրանքներու ամբողջութիւնով՝ նայելով սա մեր կոխած անցած ճանքաներուն գեղեցիկ դրախտ մը պիտի ըլլայ անպատճառ, կամ ուր մի ո'ր և է Տանտաղոս, նայելով սա տաճիկ գոմիսեռի արիւնոտ ցուկին, լեռներու եղնիկին՝ դուռտ սիրունութեան մէջ կըմբռնէինք: Դեռ ինչե՛ր զիտէինք մենք մանաւանդ որ գացինք հոն անդէնի զօրիւրին կեանքն ալ սերտեցինք:

Երէկի տաճիկ փոխքը՝ Գատրին, երէկի սրիկայ գոմիսեռը Քէս-իբիկցի Համտին, որուն հէնց աչքին բանալ խրելը այն կողմը, առն քանկող հրաման մըն էր, կամ որոնց խմբովին գնացքը միայն, ոտքի վրայ կամ ձիերու քամակին այնքան ալ լիւրը կեցուածքներով, անպատճառ արշաւանք մը պիտի ըլլար այն կողմը, ուր հայ մը կար կամ հայու սողուի մը կը խաղար, կամ ան երդիքին տակ փոքրիկ հայ ծծկան մը իր մօրը ցամքած ծիծին կարօտը կուլար տանջող քաղցին ստիպումովը:

Այդ փոքրիկը ու անոր մայրն ալ յանգաւորներ էին, որ ձէն հաներ էին, յանգաւոր այն մայրը մանաւանդ որ օրանի անմեղ քր-ներէ մը հօծեր էր իր պղտիկը ճարահատօրէն անսուղ քնացնելու տագնապով: Օ՛հ, մի՛ ըսէք որ ցնորք կամ չափազանցութիւններ կը պատմեմ: Ես ապրեցայ որ իմ տեսածներուս վերջին մանրամասնութիւնները բերեմ ձեզի: Անոնցմէ դեռ միայն մէկը յիշելու համար, հինգ տարի առաջ, երբ մենք ալ քառասուններու չուանով բանտ ըսուած հորմը տարուեցանք իջնու, ու հոն ինը ամիսներու անտրե մահ մը անցուցինք, այստեղ գեղեցիկ հայ հարսնուկ մը անցուցինու մեր տաջեէն: Գեղի սևերու մէջ ծրարուած հարսնուկ մը, աչքերնիս շփելու պէտք չենք տեսնար, խեղճը կըրուած կծկտած անջիւր կը նայի որ՝ երեսին ամօթի կարմրութիւնը պահէ մեզնէ:

Անմիջապէս կը հասկնանք եղածը: Տաճիկ սրիկայի մը կողմէն բռնաբարուած մըն է ան, որ գիշերը անցնելէ յետոյ բանա կը բերուի կանուխ, բուն յանցաւորը չիկայ մէջտեղ ու մենք սա հանելուկին տեսակին կը հետամտինք: Հարսին էրիկը գիշերանց չրտուք դացած կ'ըլլայ, դաշտը՝ իր ջուրին կարգը՝ չի կորսնցնելու համար, ինքս կ'ինն ալ այն պահուն օրանին քնթեւած պղտիկին լացը դարբեցնելու համար կ'եսը թուրք կ'եսը հայ բռնեռով ժող-լիդական քներգ մը կսկսի միմիջի խեղդ ձայնով մը, որուն դուր-մէն մտիկ ընելու հանգիպումով, թուրք երիտասարդ մը, դուռին բայ ձգուած ըլլալը կը նշմարէ: Էրիկը իր արտորանքին մէջ դուռը այն վիճակին մէջ ձգելու անխոհեմ մոռացումը ըրած կըլլայ: Գեղին ծայրը, առանձին տնակ մը, ուր կամացուկ մը ներս սողոսկե-լով օտարականը դազանի ոստում մը կընէ կնոջ վրայ, վերջինը

ահաբեկ ու անտեղիտալի մնալու իր ջանքերովը ձայն կը հասցնէ
զրացիներուն, որոնք իրաւ է որ հոյն պահուն վարկենապէս երկու
քով — երեքով մէկտեղ կը թաղուին գրացի հարսնուկն կուշան,
կը բռնեն յանցաւորը գեղի պահականոցէն համող ոստիկանին օգ-
նութիւնով, բայց դուք հետեանքը լսեցէք: Թուքք սրիկան ատ
լակ պահուն կականոցէ իր օձիքը այն ճարպիկ խոստովանութիւնով
թէ՛ ինք ան ատենը մտած էր որ իշխող պատակով, այլ միայն ան
հարսը լսեցնելու համար, որ ձայնին բոլոր քաղովը յիշգիւր հայ
երգ մը կը ճէճ եղեր: Յանցաւորը կազատուի ապաքէս, ձգուելով որ
ան հոյն գիշերը իր ատենը հերթի շուրի զգուշացուցնելով, բրու-
նարարուած գեղջկուհին ալ հայ երգ մը ըսելու մեղքովը որպէս
քաղակական ոճրագործ, Մէղիբէի բանար քանայ իր աչքերը:

Մենք ամենքս ալ այդ հէպքով ծուռեկ մը աւելի կը խորունկ-
նայինք կարիճներով լիցուն մեր փոսերուն մէջ ու արգէն պահ-
նորդն ալ մեզի թող չէր տար, որ այն տեսակ յուզիչ հայ իրակա-
նութեան մը կտակէ աչք երկնցնէր: Առաւօթներով եթէ անոնք
անմիջապէս մեր աչքերը չի փոխելու ստաքինս մոռացումը ընէին:
Բայց անպատճառ տեսնիւր հայ քանտարկուած իր խորոշին մէջ
պիտի լսէին, որ չի տեսայ, չի յուզուի ու որով նոյն միջոցին նոր
պատմութիւնը չարտի ընէի, խաբարէքցիներ, ձեզի է խօսքս մաս-
նաւորապէս, ես ինչպէս կը ընէի, բաւական ուստի ձեռքս ունիմ
մտածելու թէ՛ դուք «ի միջի այլոց» քիչ մը ալ աւելցնէի իրմէ
կուզէիք ըսել վկայութիւնը աւելը երկրին նկատմամբ: Կամ ստոյգ
իմացում մը ձեզ ասորուանին մասին լուսաբանող:

Ահա թէ ինչ են իմ պատմութիւններս, քաղիքան տղաք, դուք
գիտեմ թէ՛ սա տեղի էն պզտիկ ու խուսափուկ պատկերներուն
շուրջն ալ հետաքրքրուի կը սիրէք: Պատուանինս առաջըր ձեզի
սա երկտողը գրելու պահուս, Մէղիբէն քաղաք փոխադրուող
նորեկ գութնաբի մը անցքը կը նշմարեմ փողոցը, ուսկէ դեպի վեր
«յանձնաթիւ» բարեւ խրկելու տարօրինակ մարդավարութիւն մը
պատճառ կըլլայ ինչի որ ես առիթէն օգտուիմ ու փրմէն ամի-
սին քանին հա ճիշտու հարցումը կընեմ, ստոյգ հարցում մը
պարզապէս որ հնո անմիջական պատմութեանը տողէ յետոյ առ իմ
գամ ալ փողոցին մէջտեղը ճիշտ, ինք կը կենայ կը
ու անախմ բշտ ձայնով քայտարութիւնս իրեն: Սմիթիկա գրի-
լիք մը ուն իմ ծուռեկա վրայ է քէնտիմ, ամիսինս ստոյգ արբ կը
մոռնամ պիտի գրեմ որ մեր հայ տղերտաքը, — փղղամ հերմէնի
գարնաւ սչլարը — փոյթ ընեն անմիջապէս ու իրենց վէթմանը դատ-
նան լիս ու չըլլաւ մի է քէնտիմ, քաղաքակցի պարտք մըն է կո-
տարա ծառ: Պաշտօնեանս քարէ արձան մը յանկարծ, բայց չարժեք
արձան մը, վերջին լիւրճեկայով ըրածիս հաւանութիւնը յայտնելու

ձե մը ընե ով, կանգնի մտածկոտ ու ես վարկենապէս գինիի խոշոր գաւաթ մը ու գաւաթն ալ մէկտեղ կուլ տալու երջանիկ պատրանքը կրենենամ:

Օ'ն, ուրեմն, հայրենակիցներ, նոյն իսկ հիմա միւր թուրք հայրենակիցներն ալ իրենց անկեղծ բաղձանքին յայտնութիւնով կը պնդեն մեզի, որ ձեզ ժամ առաջ երկիր կանչենք, վերադարձ դէպի վէթան, դէպի ձեր սիրական օճախները, վերադարձ հոն, ուրկէ բաժնուելու ատեննիդ յիշեցիք թէ՛ ի՞նչ հող կը ցանէիք գլխընդ ու ձեր ետեւը լացողներն ալ ի՞նչ արիւն էր որ կանձրեւէին իրենց աչքերէն կուրնալու աստիճան:

Ալ մի՛ վախճաք, ա՛լ մի կասկածիք, չղթայ ու ձեռնակապ չպիտի կրէք ա՛լ ես: Դառնալու ատեննիդ, ա՛լ մոռցէք ծպտանքն ու աղուէններու ճանրաները, շիտակ ճանքան, մարդերու կոխած լայն ճանքան բնորոցէք: Այդ ճանքուն վրայ, անոր երկայնքին ձեր հարիւրաւորները, ձեր հապարաւորները կուզէի տեսնալ մէկ անգամէն, երկիրը փրկող բանակի մը գլու, հանդիսաւոր մուտքովը եկէք մեզի: Ծակատնիդ վեր բռնեցէք, վէս երևոյթ մը ամենքիդ վրայ, որ այդ կերպով համբուրենք ձեզ: Դուք լացով ելաք ճանքայ ձեր միտքէն չանցած սոսկանքներն ու մահը դիմաւորելու հիմա ժամանակ է որ ուրախ երգը, ազատ հնչեակը գոռացնէ ձեր շրթունքը: Եկէ՛ք, տէր եղէ՛ք հայրենիքին, շատեր ձեր դարձին կարօտովը պպճեցուցին իրենց աչուրնին, ձեր մօտիկ ազգականը չեղող եօթը պորտ օտար հայրենակիցներն անգամ «մարմնաւոր աչքով» ձեր տեսքին հնչուեցովը մեռան մոռցուեցան:

Սարբերդցիներ, ձեզի է խօսքս յատկապէս, դուք հարկաւ պիտի կրնաք յիշել թէ՛ ինչե՛ր թողիք հոն ետենիդ, որոնց շուրջը օր մը ձեր իմացուն ու իմաստուն ծրագիրները բերելու պահուն, զարհուրելի յանկարծականութիւնը ձեր աչքերը մէկէն ուրիշ կողմ մը բանալ տուաւ:

Եկէք ձեր այդ կիսատ ձգածները գտէք ու դուք առ անգամ աւելի շանկեղծ ու անձնուէր տրամադրութիւն մը բերէք ձեզմէ, դուք որ բաւական երկար ատեն լուսաւոր կեդրոններու ձեր մէջ տուն դրած ճաշակն ու լաւագոյն ազդեցութիւնն ալ պիտի ունենաք հետերնիդ հարկաւ: Եկէք, տեսէք թէ՛ որո՞նք ու ի՞նչ կասկածելի դէմքեր եղան որ հայրենիքին լքուածութենէն օգտուելու վստօնութիւնով, իսէալ քարոզեցին առաջապահի դերեր ստանձնելով, բայց միւս օրը ահա իրենց անցած ճանքանիւրուն վրայ գողօններու թափթփուքներ երեցուցին անամօթաբար:

Քանգուած հայ սուներուն շատը անոնց ետախնդիր կամէութիւններուն վկան կը մնայ հիմա ալ: Ու ես վստահ եմ թէ՛ ձեր շատերն ալ գիտէին արդէն ու պիտի կրնային խոստովանիլ թէ՛ պահ մը հոս ո՛վքեր երեցան ազգին ճակատագրին հետ այնքան հա-

մարձակ ձեռքերով խաղցողները, որոնց հետեանքը ու յաւէտ ցաւալի արգիւնքը ան եղաւ ու մնաց մինչև վերջը, որ ժողովուրդը անէծքով մտնար անկողին ու առտուան արևն ալ գէշ հայհոյութիւնով մը բարեհէր: Հիմա անշուշտ կը հասկնայիք թէ՛ հոս Հայ յեղափոխութեան պէս գործ մը ինչո՞ւ երես չունեցաւ կամ արմատ չի բռնեց իմացուն ձեռնարկով մը, ի՞նչ որ ուրիշ գետիններու վրայ այնքան պատկառելի ու պատուաբեր հանգամանք մը ունեցաւ անմիջապէս առջի օրէն, մինչ սա տեղին վրայ ալ էն առջի օրէն արդար պոփանքի մը մէջ խեղդուեցաւ ան: Առ այժմ անունի կամ իրողութեան վրայ մատ չալիտի դնեմ, պարոններ՝: հիմակու հիմա մնային աս հաշիւները, որ վաղը ձեզի հետ քրքրէինք, ևս մինակ բան մը չեմ կրնար ընել, դուք ալ ձեր գիտցածները բերէիք, որ անկէ վերջը սկսէինք: Առ այժմ իմ հրաւեր մը ձեզի որ տէր գաք ըլլաք ոչ միայն Հայ յեղափոխութեան պէս սուրբ գործի մը Օսմանցի հայ հայրենիքին շահուն համար, հապա այն գործերուն համար ալ, որ հոս հոն սա՛ թաղական ու հոգաբարձու ըստած գուհի ուսմիութիւններուն քմայքին յանձնուած կը մնան, եկէք ստոնց ալ տէր եղէք: Յաւով կըսեմ թէ՛ ձեր մինչև հիմա այդ դպրոցներու հասցէին ըրած դրամական նպաստները ընդհանրապէս ունայն վատնում մը եղան: Թաղական կամ հոգաբարձու այդ գրամներուն այդքան պատրաստ ու պարբերական կայութիւնը չի կրցան որոշ իր նպատակին գործածել: Անով գպրոցը վարժապետ մը ունեցան, որ եկե՛ն մըն էր, վարժապետ մը որ վարդապետէն յանձնարարուած գինով մըն էր, վարժապետ մը որ զօրաւոր՝ միջնորդներու կանակով կերթար գեղին մէջ իր պեխին սուր ցից սլորփները ցուցադրել միայն: Եկէք ձեր աչքերովը տեսէք ասոնք:

Եկէք, շուտ եկէք, ու աւերածին ու սպակոտութեանց որքանութիւնը ձեր աչքերովը չափեցէք, սիրելի հայրենակիցներ: Ան պատշաճական «Ազգ»ին կոչն ու իմաստուն թելադրութիւնները իմա ալ էին, Հայ վեթանը օրիկ օրիկ ձեզի կ'սպասէ:

Հայրենիքին օգն ու արևը նոյն առողջ ու կեանքոտ մտքութեան ունի, որ զիտէիք արդէն, ալ վերջ դրէք պատկերով նշանուելի ու հոտ նշանած կանչելու ան ապուշ ու աղէտալի ձեռնարկներուն: Դուք չէիք գիտեր ընաւ թէ՛ ասկէ՛ հոտ ան ձեր նշանած ըստած հրեշտակները ի՞նչ խոշտանգումներէ հոգի փրցուցած կուգային ձեր գիրկը կը նետուէին: Խորքերիդէն մինչև Սամաուն միայն անոնց պատմութիւնը հատարներ կրնար լեցնել: Կ'սպասէինք ահա որ ձեր աս ցանկալի վերադարձով երկիրը նոր թուական մը սկսէր խկոյն այդ քաղաքակրթութեամբ միջավայրէն ձեր սուրբրած շնորհներովը:

Մենք այն ըմբռնումը կամ նախապաշարումը ունինք թէ՛ դուք հոտ տարիներու ընթացքով դպրոց մը անցուցած եղաք, ու ձեզ

շատերդ իբր լուսաւոր շրջանակներէ դուրս եկած առողջ գաղափարի տէր անարտակոյններ դիմաւորել պիտի սիրէինք: Շուտ եկէք, ա'լ չիկայ մոռնալ մշուշ, ա'լ ցամաքը արիններէն զատուած, նոր ստեղծուած երկրի մը անսկիակալին առջեւ պիտի գտնաք ինքզինքնիդ: Հաւատացէք կըսեմ որ բոլորովին նոր դրախտ մը պիտի ըլլայ ձեր բնակավայրը: Ու որպէս զի այդ նոր ու երջանիկ վայրը հիմնապէս ապահովուած ըլլայ մի ո'ր և է կտակածելի ոտնձգութեանէ, օձերու կամ գողանալի մը ստուերէն, անոր դուռը սերուբէներու ուժին հաւասար ուժ մը, Ազատութեան ոգին պիտի հսկէ կըսեն:

Այո՛, այո՛, նոր առաջ եկաւ աս երկիրը: Յուլիս 11 էն առաջ անպատրաստ ու սոսկալի քառս մըն էր ան, որ ատեն այն մեծ բարին, կարծեցեալ բարի Աստուածն ալ արիւններու անհուն ծովի մը ընդերքը՝ արիւնով ուռած անարգ տղրուկի մը հիւանդոտ գալարքն ունէր:

Հիմա ան Աստուածն ալ ինքզինք՝ փրկելու երկրպագելի իմաստութեան մէջ, իր ճշմարիտ մեծութեան ասպնոյցն է որ տուաւ երկրին վրայ խաղաղութեան երկնագեղ ծիածանը կախելով, որուն գոյներէն մարդիկ ալ ան օրէն ի վեր սիրուն նմոյշներ մը առեր կը կրեն իրենց կուրծքերուն վրայ:

Եկէք, սիրելիներս, ա'լ չիկայ հրեղեղ, ա'լ արիններու ալ հեղեղ չպիտի ըլլայ: Հաշտութեան, խաղաղութեան ծիածանը անա, մատով կը ցուցնէի ձեզի:

ԹԼԿԱՏԻՆՑԻՆ

ԳՏԵՈՒԱԾ ՀՐԵՇՏԱԿԸ

Հեռուն, մըշուշի շարշներու ակ
Կոյս-առանձնութեան գրկին մէջ քափուն
Հիւն մեկնասան մը սրբութեամբ հաւակ
Կը մարտար միշտ լըռիկ ու ժգոյն:

Այդ մեկնալայրի մէջ սրբանրեւ
Բարձունքի փառք երգելու համար
Երկնքի շանջեմ գունդ գունդ հրեշտակներ
Խոնարհած էին իղձով խանդավառ:

Հո'ն մեկնութեան մէջ լուսով ողորուն
Հրեշտակ մը գայ, շիկնոս, լուսահեւ
Որ վերալացումի գեղեցիկ պահուն
Երկնքի ճամբան կորսնցուցած էր:

ՎԱՐԱԺՆՈՒՆԻ

ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՍԸ

Անցեալ օր տեսակցութիւն մը ունեցայ հայ Մեծանուն հրապարակագրին, Բիւզանդ Քէշեանի հետ:

Շատ սիրալիր ընդունելութիւն մը ըրաւ ինծի հայ լրագրութեան բղբշխը. աքնութիւնը յանձն առաւ ոտքի ելլալու, ու փութաց սիկարէթ մը տալու զոր ինքը իսկ ոլորեց կարելի եղածին չափ վտիտ, ու ժպտելով ըսաւ.

— Թերեւս պիտի զարմանաք իկարէթներուս բարակութեան վրայ. տնտեսական ըլլալէ աւելի սակայն՝ անողջաբանական են պատճառները որոնք կը մզեն զիս աւելի թուղթ զնելու սիկարէթիս մէջ քան թէ ծխախոտ:

— Բայց, կրտսմ քիչ մը շուարած, ես կը կարծէի թէ թուղթը աւելի վնասակար է քան ծխախոտը:

— Օ՛, ցնորք, պատրանք, ազազակեց Մեծանուն հրապարակագիրը զայրութով: Յաւիտենապէս ցնորքներու միջոցորտի մը մէջ ենք: Անողջաբանական, ինչպէս ուրիշ բոլոր գիտութիւնները, բոլոր վարդապետութիւնները, բոլոր իմաստասիրութիւնները, ունայնութիւններ են համակ. անյեղլի ու յաւիտենական ճշմարտութիւններ չկան արեւին տակ: Միակ օրէնք մը կայ, գերագոյն օրէնքը որ կանտեսուի կոր միշտ. ամէն բան կախում ունի արուած օրունան կամ վայրկենին մէջ մեր ունեցած արամադութիւնէն: Մարտոգութիւնն է, մարդկային մարտոգութիւնն է միակ, բացարձակ, նուիրական, սրբազան իրականութիւնը:»

Զմայլանքով ու երկիւղով աչքերս յառեցան Մեծանուն հրապարակագրին հոմերական փորին որ գրառեզանին վրայ կը յորդէր, ու անբացարկի կորովի ու տիրականութեան արտայայտութիւն մը կուտար իր ամբողջ անձին:

Ու ապա համարձակեցայ գիտել տալ.

— Մաթեմատիքական գիտութիւնները գոնէ, Մեծանուն վարպետ, հիմնուած են անհպելի ու բացարձակ աքսիոմներու վրայ:

— Ամենեւին, ամենեւին. չկայ բան մը այնքան խառնակ ու այնքան մոռուանդ խուսափուկ որչափ թիւերու գիտութիւնը: Օրմանեան ու ես միայն, երկու տիեզերական մտայնութիւններ, կրցած ենք հասնիլ այդ բարձունքին: Թիւը ամենէ պատրական բանն է աշխարհի մէջ: Բայց Օրմանեան, որ ունէր տկարութիւնը յատուկ բոլոր խանդավառներու, չգիտցաւ կամ չկրցաւ կանգ առնել «երջանիկ միջինին» առջև, the happy medium, ինչպէս կըսեն Անգլիացիները: Մեր վարդապետութիւնը, մեր մտաւոր ճախրանքը չէ՛ր կրնար բնականաբար սահմանափակուիլ 2 աւելի 2 հաւասար 4 ի ռաճիկ հասարակ-տնդիքի մը մէջ: Ես որ ամբողջ կեանս

քիս մէջ անխոնջ պայքար մը մղած եմ բոլոր մարդկայնական բա-
ռատօքաներու դէմ, խորապէս ունեցած եմ սակայն իմ ինքնուրոյն
հաւատքս թուադիտական մեծ բարեշրջութեան մը կարելիութեան
վրայ: Ամբողջ քառօրէ դար մը ջանադիր եղած եմ հոծ սիւնակնե-
րու մէջ ապացուցանելու յաւիտենապէս անտեսուած Ակները: Ու
եթէ երբէք օր մը դադրած եմ Տափակը անմահացնելու, ու
Տափակին գերագոյն հարկաւորութիւնը հաստատելու իմ հանա-
պագօրեայ առաքելութեանս մէջ, ատիկա դիւրին է բացատրել
ինծի յատուկ բառատօքսով մը զոր շատ սրտիս մօտ կըզգամ, և
զոր կրնամ միայն բացատրել սա բիւրեղեայ Փօրմիւլով. Յ աւելի
1 (ինծի) հաւասար 4ի: Օրմանեանական ըմբռնումը ինծի չափազանց
քնարերգական կը թուէր գործնական ու տւական ըլլալու համար.
անիկա՝ աւելի երեակայտու ու աւելի բնագոյնական՝ հասած էր տար-
բեր տարազի մը միւսնոյն 4ի հաւասարութիւնը հաստատելու հա-
մար,—1 աւելի 3 (ինծի)= հաւասար 4ի: Հոս է որ ճակատագրա-
կան բաղխումը բաժնեց զմեզ,— քոյր հոգիներ էինք, սահմանուած
իրարու թիկունք ըլլալու, քալելու միւսնոյն այլամերժ ուղիէն,
դէպի գերագոյն յագեցումները մեր ակործակներուն: Հիմա, հե-
ռացած ենք իրարմէ, գետի մը պէս զոր ճամբան ապառաժ մը եր-
կու առուակներու կը բաժնէ: Շատ անգամ կը լսեմ հեռաւոր մըր-
մունջը միւսին, ու սիրտս կը լեցուի մորմոքով, անհուն միլա-
մաղձութեամբ մը:

— Բայց, ատ տրտում յաճախանքներուն անձնատուր ըլլալու
չէք, մեր ազգին համար թանկագին է ձեր կեանքը, ձեր գործը:

— Այո, գիտեմ ատիկա: Ազգերը պէտք ունին տափակութեան
տեւելու համար, աճելու համար: Ինքնատիպ խառնուածքները,
տաղանդը, հանճարը, տեսնելու, զգալու, ստեղծելու ու արտա-
յայտելու իսկատիպ կարողութիւնները կը նկատեմ ոչ միայն միա-
սակար պերճանք մը, այլ չարիք մը, ազգազաւ գործ մը, եղեռն
մը: Ինչպէս կրնամ հանդուրժել որ ուրիշներ տաղանդի աւերիչ
գործունէութեան մը մէջ յամառին երբ ինքս կամովին մերժած եմ
ունենալ որ և է տաղանդի փշուր, մի միայն մի միայն ազգին օգտին
համար:

— Պարզապէս վաեմ եղած է ձեր այդ հրաժարումը ինքզինք-
նուզմէ...:

— Ի՞նչ է ազգ մը, ի՞նչպէս կը սահմանէք զայն, կը հարցնեմ
ձեզի:

— Ի՞նչ գիտնամ, եթէ Ռընանին հաւտանք, Une nation est une
âme.

— Օ՛ այդ խաբկանքները: Բացարձակապէս սխալ: Ազգ մը,
պարոն, կազմուած է նպարավաճառներու կուտակումէ մը: Այս է
ճշմարիտ սահմանումը, հիմնուած իրականութեան հզօր ըմբռնումի

մը վրայ: Այդ կուտակը (aggrégat) հասկնալու համար, ու անկէ հասկցուելու համար, հրապարակագիրը մը պէտք է կարող ըլլայ խորապէս զգալու իր էութեան մէջ բովանդակ վեհութիւնը Նպարավաճառին: Նպարավաճառ մը զգալու է ինքզինքը: Շատերը տարիներու ճիգով միայն կրնան հասնիլ ատրոնքին: Բայց ես ծնած եմ ատոր համար: Երբեմն երազանքի հազուադէպ ժամերուս նպարանոցի բազմազան բուրումները կուգան ինծի երամովին, ու կը գինովցնեն զիս, ու սիրտս հեշտանալով կը լեցուի մեռնելու աստիճան:

Շուտաւաճ, սահմուկած, իրեն կը նայէի:

— Օ, կը տեսնեմ որ չէք հասկնար զիս: Իմ խօսակցութիւնս ունի խորհրդանշանական հրապոյր մը զոր քիչերուն տրուած է զգալ: Բացատրեմ: Երուանդ Օտեան՝ օր մը, իբրեւ մարդկային գործունէութեան չափանիշ, արգասանդ ու թելադրական խօսք մը ըրած էր. դատել մեր գործերը սա հարցումով. «պախալը ատոր քանի՞ փարա կուտայ»: Արդ ատիկա՝ ինծի կը թուի անվիճելի կերպով էն սքանչելի հանճարի ցայտումը քսաներորդ դարու սեմին վրայ: Ամբողջ բարոյական մը կայ այդ պարզ նախադասութեան մէջ, որուն գերադրական գեղեցկութիւնը ինծի միայն տրուած էր զգալ խորապէս, յափշտակուիլ անով, անձուիրիլ անոր, ու արտայայտել իմ կեանքիս մէջ անոր անսահման բանաստեղծութիւնը: Իմ գործունէութեանս նշանաբանը ըրի ատիկա: Իմ ուղեկիս մնունը եղաւ ան, ու աղբիւրը որմէ քաղեցի շահախնդիր ողջմտութեան ու Միջակութեան անհաւատարելի լրագրութիւնը զոր ազգս այնչափ գնահատեց: Լուրջ մարդու, ու խորհողի համբաւը զոր կ'վայելեմ այսօր, կը պարտիմ անխառն Տափակութեան այդ մեծ օրէնքին, ինչպէս և իմ բարօրութիւնս ու բոլոր յաջողութիւններս: Անոր կը պարտիմ վերջապէս, եթէ կրնամ այսպէս բացատրել, մարմնիս հեղինակաւոր ծաւալը: Օտեանի մէկ ծաղրը զիս մարդ ըրաւ, ու մեծ մարդ մը, հիթէ կը ներէք որ անկեղծ ըլլամ: Առանց անոր թերեւս չափտի կրնայի գտնել իմ մէջս Քանական ու Մաւալը ըմբռնելու այն կարողութիւնը որ ինծի միայն տրուած է:

Հեազհետէ խանդավառուած՝ Մեծանուն հրապարակագիրը ոտքի ելաւ, ամենի, դաժան, պատրաստ հորիզոններ լափելու:

Ու իր փորը անկեղծ ահաբեկ աչքերուս առջև, զարհուրելի, կիկլոպեան գեղեցկութիւն մը զգեցաւ:

— Ազգին ճակատագիրը ուղղելու համար, պարոն, պօռաց անիկա, հրապարակագիր մը պէտք է մնայ ստորնագոյն մակարդակին վրայ, պէտք է զգայ իր էութեան մէջ տղգին ստամոքսին վսեմ բարախումբը:

— Բայց երբ հանրութիւնը սկսի զգալ բարերար ձանձրոյթը ու գծգոհութիւնը, ու պէտքը քիչ մը աւելի երկինքի իր կեանքին:

մէջ, ու ծախաւը տեսլապաշտ գեղեցկութիւններու, երբ արթննայ ընկերական հոգեխառնումի, ընկերական երանութիւններու ազնիւ բնազդը . . .

— Օ՛րայն տառն, խերս անիծուած է, ըսաւ Մեծանուն հրապարակադիրը, մտածկոտ:

— Բայց, սրչափ գիւրին է ձեզ նման տառագրական ու բարդ մըտաւորականութեան համար բարձրանալ ամբոխին հետ:

Մեծանուն հրապարակադիրը հառաչեց.

— Ոչ ա՛յնչափ գիւրին սրչափ կը կարծէք դուք, բարեկամս: Անդիմադրելի ոյժ մը կը կաշկանդէ զիս հողին: Գազաթները առ յաւէտ կորսուած են ինծի համար: Իմ ուղեղէս ծանր, գլխէս ծանր բան մը, մարմնիս էն կարեւոր մասը, փորս, յարածուն, յարածուալ, կը լեցնէ զիս դառն մտահոգութիւններով:

Ցաւակցութեան շարժում մը կընեմ:

... Ա՛հ, չէք կրնար երբեք երեւակայել իմ տառապանքս: Վերջին օրերս մանաւանդ, Սահմանադրութեան հաստատումէն ի վեր, խորունկ, տարօրինակ, անբացատրելի վրդովումներ կը զգամ ստամոքսիս մէջ: Սպառնացող վտանդի մը, փրկումի մը վախը կը լեցնէ իմ հսկումի ու մղձաւանջի գիշերներս: Սուրբ ջրային կըլլամ կոր. այո՛, այս մարդը, առողջ, յղփացած, ճարպով սպառողէն այս մարդը որ ես եմ, տաժանքի անհուն գիշերներ ունիմ առանց առաւօտի: Հագիւ թէ քունը աչքերս կը փակէ, և անա կըզգամ ու կը տեսնեմ ցնորատու կերպով իրական. որ փորս կըսկսի ընդլայնիլ, շուրջ, յորդել, ու այնպէս կուգայ ինծի որ անկաւ լեցուցած է ամբողջ ննջասենեակս, գետնէն մինչև ձեղունը, իր մէջ հալեցնելով սենեակիս կարասիները. կըղգամ որ ինքս ամբողջապէս փոր մը դարձած եմ, վիթխարի տիկ մը, անսահման, քառակուսի, որուն մէջ ուղեղս իւղի կաթիլին չափ է՝ ալեծով: ջուրի մեծ աւաղանի մը մէջ: Սարսափի խելայեղ զգացում մը կը պաշարէ զիս, միտքս առնէացած կըզգամ, ու կարթննամ պաղ քրտինքներու մէջ . . . :

— Պարզապէս surmenage intellectuel, բերիչ ոչինչ: Զրաբուծական դարմանումի պէտք ունիք:

Մեծանուն հրապարակադիրը քանի մը վայրկեան թաղուած մնաց իր խոկմունքին մէջ, ապա, յուսալիր ժպիտով մը ըսաւ.

— Չէ՛, չէ՛, պարեալ դաս պիտի առնեմ:

Ու բաժնուեցայ մեծ մարդէն հիացումով համակուած:

Ա. ՇԱՔԼԵԱՆ

ԺԱՄԱՆՈՒՄ ԵՒ ՄԵԿՆՈՒՄ

ՔՊՂԱՔՍ հոտան անցեալ Զորերշարքի օր Տիար Ս. Զաւարեան, և Ուրբաթ օր Տիար Սուրէն Պարթեան, իսկ դէպի Եւրոպա մեկնեցաւ Տիար Մարգար Պալպանեան:

Մ Ո Ւ *

Ա. Մամուլի 1872 Նոյեմ. ամսագրին մէջ Թիֆլիզի Մշակ օրաթերթէն քարոսապուած է վիպակ մը Սով վերնագրով, որ նկարագրական մէկ պատկերն է նոյն տարւոյ, Պարսկաստանի մէջ տարածուող ահուկի սովին՝ Մեկիգատէ կեղծանունով ստորագրուած:

Մեզի համար անծանօթ մ'էր մինչեւ այսօր այդ կեղծ անունին տակ սրբողած մեծ իմացականութիւնն, եթէ զարմանալի զուգադիպութեամբ մը, Լօնսօնէ Այրի Տիկին Աննա Բաֆֆի, շարած մ'առաջ գրած չըլլար մեզի թէ իր անունի ամուսինն Սով վերնագրով եւ Մեկիգատէ կեղծանունով յօդուած մ'ունի Ա. Մամուլի հին տարիներուն յէջ:

Ահա այդ վիպակն է զոր կ'հրատարակենք ստորեւ, թերթիս Հիմնադիր-Խմբագրատեսին ծանօթութեամբն միատին, նկատի ունենալով որ կրնայ այժմէութիւն ունենալ ան, Հայաստանի ինչ ինչ գաւառներուն մէջ տիրող այժմու սովին առթիւ: Ե. Խ.

1872 Թուականի փետրվար ամիսն էր: Արևուն գունատ ճառագայթները դեռ նոր ծագեր էին նորեկ ձիւնի վրայ, դեռ մզկիթներու կապոյտ գմբէթները նոր կ'չողային կանաչ գոյնով, երբ Ուստա Պետրոսը՝ իր տունէն դուրս ելնելով՝ Սպահանի Զուղայ թաղէն դէպ ի շուկայ կ'դիմէր:

Այս մարդն՝ որ հնամուշ հագուստ հագեր էր, կտրծես թէ բնաւ առաւօտեան սաստիկ ցուրտը չէր զգար, թէև դիշերը չորս կողմը սառ բռներ էր: Իր բոլոր զգայարանքն, իր սիրտն ու հոգին՝ բոլոր դօրութեամբ առարկայի մը կողմը լարուել էին, որմէ կախում ունէր իր բնատնեաց մահու և կենաց վերջին վճիռը, այս առարկան էր հացը...:

* Պարսկաստանի սովը գերազանցեց՝ իր սիրած ահուկի աղէտից կողմէ՝ այն ամէն պատուհաններն որ աշխարհիս այլ և այլ կողմերը մերթ ընդ մերթ երեցան վերջին ժամանակներս: Պատերազմ, հրդեհ, ողորմունք, երկրաշարժ չունին այնքան սոսկալի և աղիողորմ երևոյթներ որքան սովն՝ որ մարդիկը փոքր առ փոքր կը մաշէ ու կ'հաշէ և անոնց զագանային բնագոյումներն երևան կ'հանէ: Հայերն ևս անհնարինս տառապեցան ի Պարսկաստանի, Հնդկաստանի, Ռուսաստանի հայք փոքր ի շատէ օգնու. Թեան ձեռք մը կարկառեցին անոնց, սակայն մենք Թուրքիոյ հայքս կարեկցելով միայն հանդիսատես եղանք. և Ալլո. Պատրիարքարանն ուր ուրեմն շարժեցաւ մեր զօրաղդ արեւակցաց նպատակով: Եթէ, նիւթական հագորդակցութեանց դժուարութիւնն, կառավարութեան անհետատեսութիւնը սաստկացուց սովալլուկ ժողովրդեան մը տառապանքն ու կոտորածը՝ ազգային յարաբերութեանց պաղուծիւնը կամ չգոյութիւնը աւելի ևս մահացուց մեր տարաբնակ եղբարքը՝ և մեր անզգայութիւնն օտար ազգերու դատապարտութեան ենթակայ եղաւ: Այս սովին ժամանակ՝ ո՞ր գիտէ, ի՞նչ սոսկալի և եղբրական պատահարներ անցած են բնակչաց մէջ: Իբրև Թերևս մէկ ճշմարիտ այլ քստմնելի իրողութեան մը նկարագիր, Թիֆլիզի Մշակէն կ'բաղենք վերոգրեալ յօդուածը սովի վրայ՝ անոր ոճն մերինին յարմարելով, որպէս զի մերանոց եթէ ոչ քաակը՝ սիրտը շարժի և տեսնեն Թէ ինչե՛ր կ'ընշեն մեր հեռաւոր ազգակիցները:

Թող ու դանդաղ քայլերով կ'երթար նա, իր բոլոր ոյժը սպառեր էր... որովհետև խղճալին երկրորդ օրն էր որ ամենեւին հաց կերած չէր... Այս տխուր և սարսափելի ժամուն լացի և ողբի ձայներ կ'լսէր միայն: Կը տեսնէր նա թէ ինչպէս սովամահ մարդիկը տուններէն դուրս կ'հանէին. կը տեսնէր նաև շատ դիակներ որ անտէր, անխնամ ընկած էին փողոցներու մէջ... նորեկ ձիւնը ձգեր էր անոնց վրայ իր սպիտակ սաւանը... :

«Երբեմն բազմաւոր էի ես, կ'ըսէր Ուստա Պետրոս ինքն իրեն, երբ կը զօրէի ամէն օր իմ տանա հացը ճարել, իսկ այսօր այս իմ յետին չքաւորութեանս մէջ շուկայ կ'տանիմ մէկ հատիկ բան մը զոր մեր աղքատութեան մէջ իբրև մասունք կ'սպահէինք... : Ես երբէք չեմ կարող մոռնալ այն ցաւալի րոպէն երբ այսօր իմ կինս լալագին մօտեցաւ ինձ ըսելով— Տան մէջ ոչ ինչ չէ մնացեր, ամէն բան ծախեցինք... ա՛ռ սա մատանին և տա՛ր վաճառէ, շուկայէն քիչ մը հաց բեր, պզտիկ զաւակս սովէն կ'մեռնի... :» Դողդեջուն ձեռքով այս մատանին տուաւ ինձ, մեր ամուսնական կենաց այս միակ յիշատակը, երբ ես առաջին անգամ անոր մատն անցուցի, երբ անոր կուսական շրթունքը սա խօսքերը հնչեցին. «Ես կ'սիրեմ քեզ... :»

Այս տխուր խորհրդածութեամբ՝ Ուստա Պետրոս գլուխը ծռած կ'քալէր, մինչև որ չհանդուրժելով՝ սիրտը բոլորովին թուլացաւ, ծնկերը դողացին և ինքզինքը նետեց խանութի մը դրան մօտ շինուած թումբի մը վրայ. երկու ձեռքն երեսը բռնեց և սկսաւ դառնապէս լալ, թէև արտասուքը վաղուց ցամքեր էր անոր աչաց մէջ... :

Այս ցաւալի յուզմանց մէջ ձայն մը զինքը սթափեց, որ կ'կոչէր.

— Ուստա Պետրոս.— նա աչքը բացաւ և իր մօտ տեսաւ իրեն ծանօթ հարուստ հաճի Քարիմը :

— Ինչո՞ւ կ'լսաս, հարցուց պարսիկը: — Քանի օր է որ ուտելու բան մը չունինք, պատասխանեց Ուստա Պետրոսը: Պզտիկ տղաս սովէն մեռնելու վրայ է, ի սէր Աստուծոյ, առէք սա մատնին, որչափ որ կամիք ինձ փող տուէք, գուցէ շուկայէն քիչ մը հաց առնելու կարողանամ:

Հաճի Քարիմն անոր ձեռքէն ոսկի մատնին առաւ, որու վերայ գեղեցիկ գոհար մը կ'փայլէր, նայեցաւ և հարցուց.

— Ո՞րչափ ստակ կ'ուզէք որ տամ:— Որչափ որ ձեր խղճատանքը կը ներէ, միայն կ'աղաչեմ, մի ուշացնէք:

Քարիմ անոր ափը լեցուց թուման մը սպիտակ ստակ և Ուստա Պետրոս անհամբեր հեռացաւ: Խղճալին տանն դեղին թումանով գնած էր այն մատանին հրէայէ մը... : Քիչ մը սիրտ առնելով Պետրոս արտորաց և հացագործին խանութը հասաւ, որու բոլորտիքը բազմաթիւ ամբոխ կար: Խանութին դռները բոլորովին կղպուած

էին, մինակ ծակէ մը հաց կ'տային դրամն առնլէն ետեւ:

Մեծ դժուարութեամբ կարող եղաւ նա ամբողջը պատուել և ծա-
կին հասնիլ, և ստակը ձեռքը բռնած, սկսաւ խնդրել որ իրեն ալ
հաց տան: Ընդ երկար աղաչեց նա վրդը ծռած՝ բայց իր ձայնը լսող
չկար...

Յանկարծ սաստիկ հարուած մ'ղգաց գլխին, աչքը սեցան և
սապիտի հայհոյանք լսեց.

Էյ պիղծ անհաւատ, այլազգիները սովէն կ'մեռնին և դու
եկեր ես անոնց հա՛ցը կտրելու: Եւ հարուածները կարկտի պէս
տեղացին խեղճ հայուն գլխին վրայ և արհամարհանօք զինքն ամ-
բոխէն դուրս վանեցին:

Ողորմելի Ուստա Պետրոս՝ անզգայ ընկած էր փողոցի ցեխերուն
մէջ, երբ անոր պարսիկ երիտասարդ մը մօտեցաւ և սկսաւ երեսին
շուր սրսկել որ սթափի:

Երիտասարդն Ուստա Պետրոսի վաղեմի ծանօթ Հասանն էր,
քաջասիրտ սրիկայ մը, որ երբեմն գաղտնի իր տունը կ'գար գինի
խմելու: Ուստա Պետրոսը վերցուց նա և ծանօթ մրգավաճառի մը
խանութը տարաւ, թողուց որ այնտեղ հանգստանայ, իսկ ինքն
անոր նպատակն իմանալով՝ ստակը ձեռքէն առաւ և հաց քնելու
վազեց:

Հասան Սպահանի մէջ՝ ամենուն ծանօթ էր իբրեւ մարդասպան և
աւազակ, իր քաջութիւնն ամենուն ահ ու սարսափ, իսկ մեծանձ-
նութիւնն շատերուն զարմանք կ'ազդէր: Երբ Հասան ամբոխին մօ-
տեցաւ, իսկոյն իր ահազին դաշոյնը մերկացուց, ամբոխն ահաբեկ
տեղ բացաւ և նա հացագործին ծակին մօտենալով սպառնալից հրա-
մայեց որ հաց տան:

Սանութպանը դողալով անոր հրամանը կատարեց. Հասան հա-
ցերն առնլով՝ Ուստա Պետրոսին տարաւ, որ անհամբեր կ'սպասէր:

Ուստա Պետրոս շնորհապարտ հեռացաւ իր բարեկամէն և ու-
րախ զուարթ սկսաւ դէպ ի Զուղայ գիւմել: Իր տունը տանող փո-
ղոցը մտնելուն՝ հեռուէն կին մը տեսաւ որ առանց սաւանի, հե-
րարձակ կ'վազէր: Անապատի մատակ առիւծին պէս կատղած, որ-
պէս թէ բռնէն կորիւնը կորցած լինէին, կ'հառաչէր, կ'մռնչէր և
խելագարի պէս ասդիս անդին կը վազվզէր:

Այս կինն Ուստա Պետրոսի կինը, Մանիշակն էր:

— Ի՞նչ կայ, ի՞նչ կայ, հարցուց խեղճ մարդը սարսափած:— Աբ-
գարը կորաւ, պատասխանեց Մանիշակն և մոլեգնաբար սկսաւ
վազել դէպ ի պարսից թաղը: Ուստա Պետրոս անոր ետէն զնաց:

Մութ խաւարին գիշեր էր:

Բոլոր քաղքին վրայ գերեզմանական խորին լուսթիւն մը կ'տի-
բէր: Երկնից երեսը աստղ մ'անգամ չէր երևեր, լուսինը միայն
գունաթափ կ'սահէր թուիս ամպերու տակէն:

Գիշերային այն ժամն էր երբ ամէն մի խրճիթի լուսամուտն ազօտ լուսով կը լուսաւորէր: Իսկ նոյն իրիկունն խաւարն ամէն տեղ պատեր էր. կարծես թէ բոլոր խրճիթներու կրակները մարած էին...

Տեղ տեղ ազօտ լուսով լապտերիկներ կ'փալփէին և դանդաղօրէն դէպ ի գերեզմանատունները կ'շարժէին: Ո՛չ լաց ո՛չ սուգ էին յուղարկաւորեր թշուառ դազաղները դէպ ի յաւիտենական հանգիստը: Կարծես թէ նուաղած մեռելաթաղները կ'մտածէին որ քանի մը վայրկինէ իրենք ալ այլտի մեռնին...

Քաղքին մէկ նեղ և կեղտոտ փողոցին անկիւնը միայնակ կեցած էր փոքրիկ տնակ մ'որ նշանաւոր էր իբրեւ լուսեղծի կանանց բնակարան: Վառարանի մը լուսով լուսաւորուած էր այս տնակն, որուն միջև նոյն պահուն քանի մը կտոր հաստ փայտեր կ'լատէին:

Վառարանի առջև քանի մը մարդիկ նստած էին որոց անուելի կերպարանը մահ ու զարհուրանք կ'յայտնէր:

— Դժբա՛ղդ օր, ըսաւ անոնցմէ մին, այսօր չկրցայ բան մ'որսալ:

— Սիրտս քաղցէն կ'մտրի, կրկնեց միւսը. ո՛ր, ո՛րքան ուրախ պիտի լինէի եթէ իմ ձեռքս՝ զոր դահիճը կարեց Թէհրանի մէյտանի մէջ, հիմակ այստեղ լինէր. ես սնով աղւոր խորտիկ մը կ'եփէի սա կրակին վրայ:

— Նուր ձիհանն ուշացաւ, յարեց ուրիշ մը. կ'երևի թէ առանց որի չպիտի դառնայ. դեռ ևս յուսահատիլ պէտք չէ:

— Սակայն հարկ է որ բան մ'ուտենք մինչև որ պառաւը դառնայ, կրկնեց առաջինը և կոչեց—Րովչան:

Պատկից սենեկին դռները բացուեցան և նորահասակ, սեռեկ կին մը, նողկալի դէմքով դուրս ելաւ:

— Արդեօք ուտելու բան մը չունի՞նք, հարցուցին անոր:

— Երէկուան հրէայ տղուն մէկ թեւ դեռ կ'մնայ, պատասխանեց Րովչան:

— Բե՛ր:

Բերաւ նա խեղճ երեխային արիւնտթաթաւ թեւը: Չարագործներէն մին ոտք ելաւ և կնոջ ձեռքէն յափշտակել կ'ուզէր խորովածուն:

— Հանգի՛ստ, Ա.բպար, գոռաց աւագակներէն մէկն իր գաշոյնը հանելով, թէ ոչ մարմնոյդ կտորները հիմակ շամփուրի վրայ պիտի ցցուին:

Աքաբարն ահաբեկ խոյս տուաւ...: Յանկարծ դրսէն լսուեցաւ շան հաջելու ձայն մը:—Անտարակոյս Նուր-ձիհանը պիտի լինի պոռոց աւագակատեղը, Րովչան, գնա՛ դուրս բաց:

Սեռեկ կինը դուրս վազեց և քանի մը վայրկինէ ետք գարձաւ իր հետը պառաւ կին մը բերելով:

Պառաւը ցամաք, ջրուտ, կմախքի նման կին մ'էր, բարձր հասակով և վայրենի դէմքով: Անոր դժոխային աչաց մէջ սարսափելի հուր մը կ'փառէր: Սակայն իր տեսքը յատուկ ուրախութիւն պատճառեց աւագակներուն և բոլորը միաձայն գոռացին.— Ա՛խ, Նուր-ձիհան. ի՞նչ բաղդ:

— Բարի՛, պատասխանեց պառաւը՝ իր ցամաք շրթներու վրայ վայրենասրան ծիծաղ մը սահելով:

Ամէնքը խնդութեամբ վեր ելան և պառաւին բոլորն առին. սա շարակէն վար իջեցուց տոպրակ մը, որու ընթանը փոկով մը կապած էր: Ամէնքը սոված դայլերու նման անոր վրայ թափեցան, տոպրակը բացին և անոր մէջէն աղւոր ու սիրագէժ խաբտէշ աղայ մը հանեցին: Մարգակերններու հրճուանքը չափ չունէր: — Արդարեւ, լաւ խորովածու, պոռացին վայրենի ուրախութեամբ:

— Ի՞նչ փափուկ միս ունի, յարեց մէկը:

— Լա՛ւ, լա՛ւ, ձայները դադրին, սաստեց աւագակապետը: Պատմէ մեզ, Նուր-ձիհան, այս յաջողութիւնն ի՞նչպէս գտար:

— Այսօր բոլոր քաղաքը պտըտեցայ, պատասխանեց պառաւը, և չկրցայ բան մ'որստլ: Կարծես թէ այն անիծեալ մայրերն ամէն բան հասկընալով աղաքը դուրս չեն թողուր: Վերջապէս հայոց թաղն անցայ, տուն մը մտայ՝ մութրացկանի պէս՝ և սկսայ լալով հայ խնդրել: Տան տիկինն երգմամբ հաւտացուց որ շաքարթէ մ'ի վեր ուտելիք չունին. միայն մէկ հատիկ կովի կաթով կ'կերակրէին և այս կողովն ալ գողցեր են: Ես խնդրեցի որ քանի մը վայրկեան տան բակը նստիմ հանդիստ ընելու պատրուակաւ: Տան տիկինը վրաս գլխաց և թոյլ տուաւ որ այնտեղ արեւուն տաքնամ, իսկ ինք ներս մտաւ անային գործերով պտրապելու համար: Յանկարծ տեսնեմ որ սենեկէն դուրս ելաւ այս աղան: Քանի մը քիչնիչ տուլով զանի հրապուրեցի, աղան հարցուց թէ ուրիշ քիչնիչ կա՞յ, ես ըսի թէ չատ կայ, դուրս երթանք, բոլորն ալ քեզի տամ: Ես բակէն դուրս ելայ, երեխան ետեւէս վազեց, իսկոյն զանի բռնեցի և տոպրակիս մէջ նետեցի:

— Բաւական է, բաւական է, Նուր-ձիհան, գոչեց աւագակին մէկը պառաւին խօսքը կտրելով, բան պատմելու ատեն չէ, փորս սովէն կ'որոտայ:

— Պատրաստինք խորովածուն՝ կրկնեց ուրիշ մը:

Իսկ նաւահասակ սեւեկ կիներ Բովչան՝ որչափ որ իր մէջ մորդասիրական զգացմանը մեռած էր, դարձեալ վաղեց դէպ ի երեխան, զանի գրկեց, և դարձաւ դէպ ի աւագակներն ըսելով.— Չէ՛, ես թոյլ չափսի տամ որ այս մանուկը մորթէք. եթէ կամիք զիս սպաննեցէք:

— Հեռու՛, Բովչան, պոռացին աւագակները:

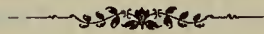
— Ես չափսի թողում որ այսպիսի հրեշտակ մը մորթէք:

— Հեռո՛ւ կ'ըսեմ քեզի:

Բայց Ռովչան միշտ կ'պահպանէր անմեղ զոհը: Իսկ աւագակապետի աշերը վառուեցան գարնուրելի կրակով, նա մէկ կողմ հրեց Ռովչանն և երեխան անոր ձեռքէն կորզելով՝ իր դաշոյնին մէկ հարուածով անմեղ զոհին գլուխը թռցուց...

Այս երեխան Ուստա Պետրոսի որդին Աբգարն էր:

(Մեկիգատէ) ԲԱՅՅԻ

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՅՈՒԹԵԱՆ ԻԶՄԻՐԻ ԽՄԲԱՏԵՂԻՈՅՆ ԲԱՅՄԱՆ ԱՌԹԻԻ

Թ. ՊՕՅԱՃԵԱՆԻ ԱՐՏԱՍԱՆԱԾ ՃԱՌԸ

Եղբայրներ,

Այս հանդիսասարահին մէջ այսօր հաւաքուած ենք տօնելու համար Հ. Յ. Դաշնակցութեան Զմիւռնիոյ Ընթերցարան - Խմբատեղւոյն բացումը: Երկու պատճառներ կը բացատրեն այն փութկոտութիւնը որով քաղքիս Հայ հասարակութիւնը կը պատասխանէ տեղական Կօմիտէի հրաւերին. մին՝ այն համակրութիւնն է զոր կը տածենք Հ. Յ. Դաշնակցութեան հանդէպ իր անցեալ, փառաւոր գործունէութեանը համար ընդհանրապէս և մասնաւորապէս անոր ներկայացուցիչ Ընկեր Գալֆանանի և տեղական Կօմիտէի պատուական անդամներու նկատմամբ որոնք իրենց կորովի ազգասիրութեամբ և արժանաւոր ընթացքով հանրութեան լիակատար յարգանքը կը վայելեն. միւսը՝ այն գիտակցութիւնն է՝ որով ազգային զարգացման սատարող ամէն հաստատութիւն քաջալերել, անոր յարատեւութեանն ու պայծառացմանը աշխատիլ հայրենասիրական պարտք մը պէտք է նկատէ ամէն պարտաճանաչ անհատ: Այս զգացումներով համակուած ահա՛ եկած ենք ողջունել ազգին մտաւոր զարգացման սատարելու կոչուած սոյն օգտակար հաստատութեան բացումը:

Զեմ գիտեր թէ ի՞նչ հանգամանքով կ'արժանանամ խօսելու պատուոյն հանդէսի մը մէջ որ Հ. Յ. Դաշնակցութեան կողմանէ սարքուած է. եթէ իբր դաշնակցական հրաւիրուեցայ այս պատուոյն, կը ցաւիմ ըսելու որ դժբաղդաբար առիթը չեմ ունեցած Դաշնակցութեան վեհ գործին մէջ մաս ու բաժին ունենալու. իսկ եթէ այս հրաւերը ինձ կուղղուի այն համոզումով թէ ամէն կրթիչ ինքնին յեղափոխական մ'է, և իբր այն Դաշնակցութեան ոչ օտար, ո՛հ այն ատեն շնորհակալութեամբ կ'ընդունիմ այդ հրաւերը, քանզի զգացումով ու համոզումով յեղափոխական եմ, ինչպէս յեղափոխական են անխոր բոլոր կրթողները և ուսուցանողները: Կը բաւէ յիշել

Գերմանիոյ մեծ վարչապետին խօսքերը. «Գերմանիա իր ազատագրութիւնը և միութիւնը կը պարտի իւր ուսուցչաց» Աւելցնենք թէ Միացեալ Ընկերութեանց վարժարանները ոչ նուազ նպաստած են Դաշնակցականներու կարգերը ստուարացնելու:

Թոյլ տուէք ինձ այս պատեհ առիթով ձեզ խօսիլ Յեղափոխութեան վրայ առհասարակ, Հայ յեղափոխութեան վրայ մասնաւորապէս և վերջացնել խօսքս արտայայտելով կարծիքս Հայ Յ. Դաշնակցութեան նկատմամբ:

Յղբայրներ, Յեղափոխութիւնը սուրբ և նուիրական մի գաղափար է. մեր մէջ այդպէս չէ ըմբռնուած սակայն և այդ վեհ-իտէ-ալին յարողները նկատուած են և դեռ կը նկատուին աննպատակ խառնակիչներ, հանրային անդորրութիւնը վրդովող անարժան հացկատակներ:

Պէտք է իմանալ սակայն թէ Յեղափոխութիւնը մի պէտք է անհրաժեշտ մարդկային առողջ կեանքին, և ոչ նուազ կարևոր քան մեր չնչած օգն և մեր սպառած անունդը: Նա յառաջ կուգայ երկրի մը բնակչութեան զարգացման աստիճանին և օրուան տիրող վարչութեան կառավարական ձեին ու եղանակին միջև գտնուող տարբերութենէն. երբ ժողովուրդ մը աղատ, պատուաւոր, մարդավայել ապրելակերպի մը գաղափարներով տոգորուած՝ աւիրող վարչութենէն չստանար փոխացում և ընդհակառակը իր ազատ ձգտումներու մէջ կը կրէ անոր բռնաւոր կաշկանդումները, կ'ապստամբի, կ'ընդվզի, յեղափոխութեան կը յարի և կը ջանայ ամէն զոհողութիւններու գնով տապալել ու կործանել իր յառաջդիմութիւնը խափանող այդ պատուարը, ճիշտ ինչպէս հեղձուցիչ միջնուլորտի մէջ ապրողը կը բանայ դուռ և պատուհան առատ լոյս և առատ օդ ստանալու համար: Յեղափոխականը քաջ գիտէ թէ իր գոյութեան սպառնացողը մահն է, ըլլա՛յ նիւթական, ըլլա՛յ բարոյական և կը նախընտրէ ազատ մեռնիլ քան ապականեալ միջնուլորտի մը մէջ անդգալապէս խեղդամահ լինիլ. տրուած պայմաններու մէջ, այն ազգը որ չի գիտեր ապստամբիլ, արդէն մեռած պէտք է նկատուի, իրական մահը չուշանար արդէն: Յեղափոխութիւնը սուրբ և նուիրական է ուրեմն, մարդկային մի պահանջ է, բարեշրջումի հիմն է, նաև ազգի մը զորդացման չափանիշը:

Յեղափոխութիւնը չի հրամայուիր, ինքնին կուգայ այն, մարդկային զարգացման ու յառաջդիմութեան անբաժան ընկերն է նա: Ամէն ազգ ունեցած է իր յեղափոխութիւնը կամ յեղափոխութիւնները և սակայն ամէնուն պատմութենէն կը տեսնենք որ ժողովուրդին մեծամասնութիւնն է զայն կատարողը. մի անհատ չէ կարող յեղափոխութիւնը յաջողցնել երբ ժողովուրդի ամենամեծ մասը չըզգար անոր կարիքը: Այսպէս ի՞նչ որ եղած ըլլայ վօլթէրի, Ռուսօյի, Տիտրօյի և ԺԸ. դարու մտաւորական ուսմիկիայից ազդեցու-

Թիւնը Ֆրանս. Մեծ Յեղափոխութեան վրայ, ճիշտ չէ բսել թէ անոնք առաջ բերին զայն: Կ'ընդունիմ թէ մտքերը լուսաւորեցին, յեղափոխական վարիչները անոնց գաղափարներով սնան ու տողորուեցան: այսչափ միայն. Յեղափոխութիւնը կատարողը ժողովուրդն եղաւ, իւր իրաւանց գիտակցութեան հասած ժողովուրդը որ, տպագրութեան այդ դեռ ոչ յառաջացած վիճակին մէջ չէր կարող կարգացած ըլլալ յիշուած մեծ մտքերու երկասիրութիւնները:

Թուրքիոյ մէջ սակայն յեղափոխական գործը մեծ զփութարութիւններու բաղխեցաւ ժողովուրդի անգարգացած վիճակի բերմամբ, հակառակ ափ մը հայրենասէր թուրք, Հայ և Պուլկար յեղափոխականներու թափած ջանքերուն՝ ժողովուրդը չի կարողացաւ սթափիլ իր դարաւոր մահահոտ քունէն և պէտք է խոստովանիլ բարձրաձայն թէ՝ թիւրք յեղափոխութիւնը պիտի չյաջողէր եթէ թուրք բանակը իր կորստի աջակցութիւնը նուիրած չըլլար. ժողովուրդի մեծ մասին ազատ կեանքի մը առաւելութիւնները ըմբռնելու անկարող ներկայ վիճակը անհերքելի փաստ մ'է տոր: Ժողովուրդի մասնակցութիւնը աննշան եղաւ մեր երկրի յեղափոխական գործի մէջ, և յեղափոխութեան բարիքները վայելելու կոչուած թուրքիոյ ժողովուրդները ի վիճակի չեն գնահատելու զանոնք. վասն զի դեռ ուժգնապէս, անդիմադրելիօրէն չէին զգացած լաւագոյն ապրելակերպի մը պէտքը. իրենց դարաւոր թմբիրը սոյաննած էր անոնց մէջ ամէն իտէալ, բարւոքման ամէն գաղափար:

Գալով Հայ յեղափոխութեան՝ պիտի բսեմ թէ այն ևս բաղձալի վիճակի մէջ չի գտնուիր. իբր կանուխէն սահմանադրական կարգ ու ձեռի հրաւիրուած մի ժողովուրդ չենք կարողացած դեռ ըմբռնել թէ իբր սահմանադրական ազգ պարտինք ամէն բանէ առաջ փայլիլ մեր պարտաճանաչութեամբ: Ազատութեան հռչակման թուականէն ցայսօր երեք քուէարկութիւններու հրաւիրուեցանք, առաջին երկուքը Գաւառական Ժողովոյ յատուկ և վերջինը Օսմ. Խորհրդարանի ընտրութեանց առթիւ. երեք անգամներուն ալ մեր պարտազանց ընթացքը ցաւ միայն պատճառեց ամէն ազգասէր ու հայրենասէր արտերու. պէտք եղաւ տունէ տուն շրջիլ քուէարկուները առաջնորդարան հրաւիրելու համար, իսկ վերջին անգամուն երեքօր շարունակ մունետիկ պտտցնելէ, ժամկոչները տուն տուն ղրկելէ վերջ հսկող մասնախումբը ճարահատ հարկազրուեցաւ զանգակներու ձայնին դիմել քուէարկողներու գիտակցութիւնը արթնցնելու համար. այս զանազան միջոցներով 300 քուէարկողներէն հազիւ 400 ներկայացան, որոցմէ 100 ալ ոչ-հայ. բաղդատմամբ հայ ցօտարազգիք թէ մեծամասնութեամբ ներկայացան ի քուէտուփ և թէ համերաշխութեամբ. ինչ որ պատիւ կը բերէ իրենց: Եղբայրներ, պէտք է գիտնանք որ իր պարտուց մէջ

թերացող և զանգակներու ձայնով չարթնցող ժողովուրդը օր մը թերևս կ'ստիպուի իր դարաւոր բունէն արթննալ թնդանօթներու ահեղ ձայնով, և այն ուլ մեռնելու համար: Ամէն բանէ սուելի հիմակ պարտինք հայելի մեր արթնութեամբ ու պարտաճանաչութեամբ:

Հայ Յեղ. Դաշնակցութեան գործը փայլուն եղած է անցելոյն մէջ, վստահ կրնանք ըլլալ որ ապագան ևս նոյնքան և առատ ել պատուաբեր պիտի ըլլայ իրեն: Չեմ գիտեր թէ դաշնակցական կարգերու մէջ սպորտիմ հն անարժաններ, խուճիւն անունը ու փառքը արատաւորողներ, կ'անդիտանամ այդ կէտը. սակայն ճիշտ ըլլար իսկ, ո՞վ կարեւորութիւն պիտի տար այդ մէկ երկու անարժաններու վատութեանց. ո՞վ կարեւորութիւն կ'ընծայէ արեւուն բիծերուն: Դաշնակցութեան անունը, փառքն ու համբաւը կը փայլի զերի աւրեգակ և կը բաւէ յիշել Գարուկէօզեաններու, Պալապանեաններու, Անդրանիկներու և այլ քաջերու սիրագործութիւնները, հասկնալու համար թէ դաշնակցականք ինչպէս ըմբռնած էին իրենց պարտականութիւնը, ինչ անձնանւիրութեամբ փարած էին իրենց խէալին, այսինքն ժողովրդին նիւթական, բարոյական ու մտաւորական ազատագրութեան վսեմ գործին:

Ապագայի մասին Դաշնակցութեան ծրագրերը բացօր չ է և ծանօթ: Երկրին յառաջդիմութեան համար պիտի աշխատի դարգանալով, զարգացնելով, լուսաւորուելով և լուսաւորելով: Խաղաղասիրական միջոցներով պիտի ջանայ Հայութեան ապագան ապահովել առանց դուշն ինչ վնասելու դրացի բարեկամ ցեղերու սեփական շահուց. իր իտէալն է յառաջդիմութիւն համերաշխութեամբ: Իր իտէալը մերինն ալ է. խմբունք ուրեմն անոր շուրջը ինչպէս կրնենք երկու ամիսներէ ի վեր, զարգանալ. համերաշխ ու միասիրտ ապրինք, անվհատ դիմենք դէպի մեր իտէալը որ է Օսմ. Հայրենիքի ամբողջական յառաջդիմութիւնն մէն մի թեքաբնակ ցեղի ուրոյն զարգացմամբ և եթէ երբէք դժուարին օրերու մէջ հրաւիրուինք գերագոյն զոհողութեան՝ մեր արիւնը թափելու պատրաստ ըլլանք:

ԱՄԵՆ. Տ. Մատթէոս Արք. Իզմիրեանի պատրիարքութեան հաստատման Կայս. Ֆէրմանը ելած ըլլալով, փառայեղ հանդիսաւորութեամբ մը առաջնորդած են Ն. Ամենապատուութիւնը դէպի պատրիարքարան Կարողութիւն և ոյժ կ'մաղթենք Իզմիրեան Ս. Պատրիարքին, որու Կ. Պօլսոյ պատրիարքական առժողով քարծրացումը խնդրեմամբ կ'լեցնէ ամեն ճշմարիտ Հայու սիրտը:

II. Մամուլի մէջ աւելի ճոխութիւն մը դնելու եւ զայն աւելի շահեկան դարձնելու համար խմբագրութիւնս բանակցութեան մէջ է զանազան կարող գրիչներու հետ, առ այժմ ապահոված ըլլալով Տիար Զիֆթէ-Սարաֆի, Տիար Ա. ղեքսանդր Շաքլեանի եւ Տիար Ղ. Վարպեհեանի աշխատակցութիւնները, կրնանք այժմէն յայտարարել, իսկ Տիար Արսաշէս Յարութիւնեան աւելի սեղալ երեւելու խոսացած է մեզի իբր վաղեմի կանոնաւոր աշխատակից Ա. Մամուլի:

Մ Ր Տ Հ Ա Ր Փ Ա Շ Ա *

ԻՐ ԿԵԱՆՔԸ ԵՒ ԻՐ ԳՈՐԾԸ

Գ Լ ՈՒ Խ Գ.

ԱՊՏԻԻԼ—ԱԶԻԶԻ ԳԱՀՐԵԿԵՑՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՄԱՀԸ

Տամատ Մահմուտ փաշա և իր գործակիցները ժողովուրդը զբոսացնելու համար յայտարարութիւններ փակցնել տուին Կ. Պոլսոյ փողոցներուն անկիւնները և մզկիթներուն մէջ, որոնցմով այնպէս հաւտացնել կուզէին թէ «Սուլթանը՝ Օսմանցիներուն Վեհապետը և Իսլամներուն իսլաֆան չէ որ կ'իշխէ՝ այլ ևս, այլ Միտհաթ և Մէհմէտ Րէշատ փաշաներն են որ կ'իշխեն և կ'կառավարեն անոր տեղ»։ Բոլոր այս մեքենայութիւնները ժողովուրդին մէջ կազմեցին երկու տարբեր հոսանքներ, և ամէն մարդ անձկութեամբ կ'սպասէր Սուլթանին դուրս ելնելուն որ պալատին մէջ փակուած կը մնար՝ հիւանդութեան պատճառաւ։

Այս պայմաններուն մէջ, եթէ բացարձակօրէն անհրաժեշտ կը դառնար Մուրատին գահընկէցութիւնը, հարկ էր կանխաւ համաձայնութեան գալ գահաժառանգ իշխանին հետ՝ իր գահակալութեան պայմաններու մասին և ի դերեւ հանել Տամատ Մահմուտ փաշայի ծրագիրները, արգելք յարուցանելով այն գաղտնի յարաբերութեանց գէմ որոնք գոյութիւն ունէին Համիտ իշխանին և նոր կուսակցութեան միջև։ Այս նպատակին համար նախարարները որոշեցին որ Միտհաթ երթայ Մուսլու-Օղլու՝ ուր կ'ընակէր գահաժառանգը՝ իշխան Համիտ, և անոր հետ գաղտնի տեսակցութիւն մը ընելով՝ հասկնայ թէ նախարարները կրնային վստահիլ բարենորոգումներու և Սահմանադրութեան մասին իր հաւանութեան։ Եթէ Ապտիլ Համիտ մերժէր Միտհաթի առաջարկած բարենորոգումները, գահը բարձրանալու իրաւունքը պիտի տրուէր իր եղբորը Մէհմէտ Րէշատ իշխանին (այսօր գահաժառանգ)։ Այս առթիւ Տիկին Միտհաթ փաշայի յանձնուեցաւ Րէշատ իշխանին բարենորոգումներու մասին ունեցած տրամադրութիւնները իմանալու պաշտօնը։

Ահաւասիկ Համիտ իշխանին առաջարկուած պայմանները.

Ա. Անյապաղ պիտի հրատարակէր նոր Սահմանադրութիւնը։

Բ. Պետութեան գործերուն մէջ միմիայն իր պատասխանատու խորհրդականներուն կարծիքը պիտի առնէր:

Գ. Զիա պէյ և Քէմալ պէյ իր անձնական քարտուղարները պիտի ըլլային: Պալատի քարտուղարութեան պետ Սատուլլահ պէյի հրամանին տակ:

Միտհաթ և Րիւշտի մեծ կարեւորութիւն կուտային այս վերջին պայմանին, որովհետեւ տնիկա տեսակ մը երաշխաւորութիւն կ'ընծայէր այն պալատական մեքենայութեանց դէմ որոնք բարենորոգման ախլասն ծրագիրներ ի գերեւ հանած էին: Այդ միևնոյն պայմանը կարելի եղած չափով կ'արգիլէր կրկնութիւնը Դրան և Պալատին միջև տիրող այն խուլ պայքարներուն որոնք զարեւրով անդամալուծեցին Նախարարներուն ջանքերը:

Մուսլու-Օղլուի այս պատմական տեսակցութեան մէջ Համիտ իշխանը սքանչելի կերպով սքողեց իր ճշմարիտ գլուցումները և իր կանխակալ կարծիքները: Խոստացաւ ամէն ինչ որ կ'իմպրուէր իրմէ, և մինչև իսկ աւելին: ամենէն ազատամիտ Նախարարներէն աւելի ազատական գաղափարներու պաշտպան ցուցուց ինքզինքը և այնպէս հռչակեց թէ ինք արդէն իսկ պատրաստուած ստանձնադրութենէն աւելի հանրավարական ստանձնադրութեան մը հաստատման փափաքող էր: Առանց ո՛ր և է ընդգիծութեան ընդունեց միևս բոլոր պայմանները, և աւելցուց թէ գահը պիտի թողուր իր եղբոր Սուլթան Մուրատ Ե-ի՝ եթէ այս վերջինը իր առողջութիւնը գտնէր: Այս միջոցին մինչև իսկ զրոյց կ'ընէր թէ Ապաիւլ Համիտ զբաւոր կերպով տուած էր այս խոստումը Միտհաթ փաշային: Մինչև ներկայ աշխատութեանս անկլիական հրատարակութիւնը՝ տակաւին ձեռքերնիս չունէիք այդ գրաւոր խոստման՝ սպացոյցը: Անկէ յետոյ է որ այդ սպացոյցը գտանք տոմսակի մը մէջ զոր Միտհաթ փաշա իզմիրի մէջ ձերբակալուելէ յետոյ գրած է իր կնոջ, և որուն թարգմանութիւնը առաջ կ'ըբերենք հոս:

Սիրեցեալ կինս,

Պարտք կ'ընեմ վրայ կրցածդ ընել՝ Լոնտրա, 6, Ինտիա Ավընիւ: Պ. Մէյքերի ղըր-կելու համար կապոյտ թուղթի մը մէջ ծրարուած նամակը որ կ'ընտելի սև պայուսակիս ներքին խորշին մէջ: Սուլթանին (Ապաիւլ Համիտ) գահակալութեան վերաբերեալ այս նամակը՝ աւելի ետքը պէտք է յանձնուի գահաժողովուն: Եթէ չի կրնաս Լոնտրա դրկել, ոչնչացուր զայն որպէս զի չըլլայ թէ արդի կառավարութեան ձեռքը ինչայ:

Այսքան բացայայտ խոստումներ և զբաւոր յայտարարութիւններ ստանալէ յետոյ՝ Միտհաթ դարձաւ Պոլսոյ կողմը և իր այցելութեան արդիւնքը հաղորդեց Նախարարաց ժողովին: Այն ատեն որոշուեցաւ վճռական քայլը առնել և գահը նստեցնել Համիտ իշխանը:

Ինչպէս Սուլթան Ապաիւլ Ադիլի գահընկէցութեան առթիւ, այս անգամ ևս անհրաժեշտ էր փեթվա մը ձեռք բերել Շէյխ-իւլ-Իսլամէն, հաստատելու համար թէ տրուած որոշումը համաձայն էր

սրբազան օրէնքին՝ Մէհմէտ Բիւլտի ամէն բանէ առաջ տեղեկագիր մը խնդրեց Կ. Պոլսոյ վեց գլխաւոր բժիշկներէն որոնցմէ չորսը Մեծ Պետութեանց գեսալանատուններուն կ'պարկանէին Յիշիալ բժշկանքը, քննելէ յետոյ Սուլթան Մուրատը, տեղեկագիր մը ստորագրեցին որով կ'յայտարարէին թէ անկարելի էր յուսալ որ Սուլթան Մուրատի հիւանդութիւնը քիչ ժամանակէն բուժում գտնէ:

Ասոր վրայ Միտհաթ և Մէհմէտ Բիւլտի ժողովուրդը հաւաքեցին Թօփ-Բաքուի պալատին հրապարակին վրայ և բժիշկներուն տեղեկագրին պարունակութիւնը անոնց հաղորդելէ յետոյ Բիւլտի փառա հետեւեալ սարգ խօսքերը ուղղեց անոնց.

Մեր Օգոստոսիտ Վեհապետը Ն. Կ. Վ. Մուրատ Ե. որ հազիւ տասներկու օր թագաւորեց, վարակուած է այնպիսի հիւանդութեամբ մը որ հակառակ մարդկային գիտութեան բոլոր ջանքերուն բարեբանման ո՛ր և է յոյս չի ներշնչեր իր մտային կարողութիւնները չափազանց կերպով տկար են և բժիշկները անբուժելի կը հռչակեն զանի: Այսու հանդերձ մինչև օրինական պայմանաժամին լրանալը սպասեցինք և հիմակ որ կացութիւնը ճշգրիտ կերպով պարզեցի ձեզ, ուրիշ բան չի մնար եթէ ոչ ձեզի հաղորդել Շէրիի օրէնքին տրամադրութիւնը՝ այս օրինակ պարագայի մէջ:

Խնուած ամբօխը տխրութեամբ հաւանեցաւ և Շէխ-Իւլ-Իսլամ Հասան Հայրուլլահ հետեւեալ վճռագիրը կարդաց.

Եթէ հաւատացաներու պետը խելագարութեամբ բնուած ըլլայ և եթէ այս իսկ պատճառաւ անկարելի ըլլայ իրեն իր պաշտօնները ի գործ դնել, կրնա՞յ զանէն վար առնուի:

Պատասխան. Շէրին այո՛ կ'ըսէ:

Գրեց խոնարհ ծառայ
ՀԱՍԱՆ ՀԱՅՐՈՒԼԼԱՀ

Թող Աստուած իր գթութիւնը շնորհէ անոր:

12 Շապատ 1293 Հէճրիի (1 Սեպտ. 1876)

Գ Լ ՈՒ Ե Ծ.

Ապսիւ Համիտ՝ Սուլթան. — Գահաճառը. — Բարեկրօնագումները. — Սուլթանին նամակը Միհմաթին եւ ասոր պատասխանը. — Միհմաթ եւ զօժուարութիւնները. — Իրիսկան բարեկրօնագումները. — Նոր Սահմանադրութիւնը. — Վեհապետին իրաւունքը:

ԱՊՏԻԻԼ ՀԱՄԻՏ՝ ՍՈՒԼԹԱՆ.

Մուրատ Ե. ի գահնկէցութիւնը կատարուած էր: 1876 Սեպտ. 1 հինգշաբթի օրը, իշխան Համիտ՝ Պետութեան բոլոր քաղաքային և գիւղական բարձրաստիճանի պաշտօնատարներէն շրջապատուած՝ Բերայի մեծ ճամբէն մինչև Պուլիս իջաւ ձիով: Ժողովուրդը գունդագունդ կ'վազէր թափօրը տեսնելու. բայց այնքան արագօրէն իրարու յաջորդող սրտայոյզ գէպքերուն ազաւորութեան տակ՝ ժողովուրդը լսին և առ միջ խանդավառութեամբ հանդիսանալով կ'ըլլար այս տեսարանին: Մտաւանջութեան զգացում մը կ'ուսուտնէր օգին մէջ և դժբաղդութիւններ գուշակել կուտ րո:

Իշխանը շքեղ նստակիով մը Պոլիսէն Տօլմա-Պաղչէի Պալատը գնաց։ Որոշուեցաւ որ Շապան ամսոյ 15ին, երկուշաբթի օր, կատարուէի իշխանութեան յանձնումի տառչին պարողութիւնը։ Այդ օրը Սուլթանը հետեւեալ կերպով պատասխանեց երեւելիներէ կազմուած այն նշանաւորութեան որ իր շնորհաւորութիւնները և հաւատարմական մեծաբանքները կ'առաջանէր իրեն։

Շնորհակալ եմ ձեր շնորհուորութիւններէն, իմ միակ փարսքս է մեր երկրին յաւաքիլութիւնը և բոլոր հպատակներու հանգստութիւնը։ Իմ զործերդմս պիտի հաստատեմ բարենորոգմանց համար տուած խոստումներս։ Անոնց բարիքները վայելելու համար պէտք է որ իմ հպատակներս՝ իրենց կողմէն՝ գործնապէս ապացուցանեն թէ պատրաստ են սիրայօժար կատարելու իրենց վրայ ինկած պարտականութիւնները։

Համառօտ ճառ մը լսօսելով իր Նախարարներուն՝ յորդոր կուրդաց անոնց միշտ միաբան և համաձայն մնալ իրարու հետ, իբր պայման և խորհրդանիշ կայսրութեան բոլոր հպատակներուն միութեան, և հրաւիրեց զանոնք գործով ապացուցանել իրենց միութիւնը։

Որոշուեցաւ որ յաջորդ հինգշաբթի օրը, Շապան ամսոյ 18ին անդի ունենայ սուր կապելու հանդիսական պարողութիւնը որ կը համապատասխանէ եւրոպական վեհապետերու թագադրութեան հանդէսին։ Այդ օրուան առտուն Ապտիւլ Համիտ ճամբով գնաց Էյուպ որ Ոսկեղջիւրի արեւարձաններէն մէկն է և ուր պահուած են Օսմանի սուրը և ուրիշ նուիրական առարկաներ։ Իր ճամբուն վրայ նմանատիպիլը թնդանօթի հարուածներով բարեկեց զինքը, և նուազները կայմերուն վրայէն Փասիշանըմ չօք եաշալ ցնծալին աղապակներով ողջուեցին նոր Փասիշանը։

Այս արարողութենէն յետոյ Ապտիւլ Համիտ քստ սովորութեան գնաց Օսմանեան տառչին Խալիֆա՝ Մէլիմի դամբարանը, յետոյ իր հօրը Ապալի և Մէճիտի դամբարանը և վերջապէս Թօփ-Փաքուի պալատը ուր կ'դառնուին մարգարէին վերաբերուն և նուիրակն դրօշը։

Օսմանին սուրը մէջքը կապած Համիտ Բ. կ'թաղաւորէ թուրքի վրայի և համիտական թուականին թանձրախիս ստուերները տանկաւ կ'սկսին արարածուիլ երկրին ամէն կողմը։

Այդ գիշերը, Տօլմա Պաղչէի պալատէն դուրս ելնելու պահուն, ծերունին Րիշտի իր պաշտօնակիցներուն դառնալով քսաւ. «Շատ աճապարեցինք Մուրադը գտնէն հրաժարեցնելու, երանի թէ մեր ըրածին վրայ երբէք զղջալուստ իթ չսկսենանք»։

Լ. ՆԱԻԱՍԱՐԻ

ԱԼԵ շԱՅՏԱՐ ՄԻՏՏԱԹ ՊԷՑ

[Շարունակելի]

Լ Ր Ա Ք Ա Ղ

ԿԱԹ. ԸՆՏԲՈՒԹԻՒՆ

ԷԶՄԻԱՅՆԷ հեռագիր մը կ'ժանուցանէ Կաթող. ընտրութիւնն հետեւեալ կերպով քուէարկուք 77, Մատթէոս Արք. Իգմիր- լեան քուէ 73, Սիրիշէ Եպ. Դուրեան քուէ 55:

ՏԵՂԻՈՅՍ Օամ. Խորհրդարանական ե- րեսփոխաններու ընտրութեան զործին մէջ Յունաց մեզի նկատմամբ բռնած ընթաց- քը անուշադիր չլինաց ո՛չ մէկէ, քանի որ ապացուցուած է, որ յոյն ընտրողներու ոչ մէկը քուէ տուած է Հայ երեսփոխա- նի մը ընտրութեան առթիւ: Այս կարևոր պարագան պաշտօնական գործերու մօ- տէն տեղեակ ազգային մը յարմար դա- տած է հեռագրել Պատ. Տեղապահ հօր, որպէսզի Պօլսոյ մէջ գտնէ չխաբուին եր- բէք Հայերը յոյներու խտատումներէն: Ա- կանջը կանչէ մեր Հայ խմբագիրներէն ա- նոնց որոնք յոյներու հետ համերաշխու- թիւն կ'երազեն տղայամտօրէն: Ազգ մը որ դարաւոր թշնամին եղած է Հայուն:

ԵՐԵՍՓՈՒՆԱՆԱԿԱՆ Ժողովը հրաւիրուած էր ի նիստ գումարուել անցեալ հինգշաբ- Թի երեկոյ, բայց դարձեալ մեծամասնու- թիւն չգտնելով կարելի չեղաւ ժողով կազ- մել: Այս մասին ենթադրութիւններն չեն պակսիր, բայց մեր կարծիքը կ'վերապա- հենք երրորդ անգամ ի նիստ հրաւիրուե- լիք ժողովէն յետոյ արտայայտել, ե՞նէ այդ ևս ամբողջեան ենթարկուի:

ԱԶԳ. Վարչութիւնն՝ Առաջնորդարանի Տոմարակալ՝ քարտուղար ողբացեալ Նշան էֆ. Բանիկեանի մահուան վրայ, որոշած է այդ պաշտօնին Թեկնածուներու մէջ քննական-մրցում մը կատարելով ընդու- նիւ Այս առթիւ յարմար կ'դատենք Թե- լաղրութիւն մ'ընել Ազգ. Վարչութեան և կ'յուշանք Թէ նկատողութեան պիտի կրնայ ենթարկուիլ: Այսինքն փոխանակ մէկ պաշ- տօնեայի երկու կարող պաշտօնեայ ունե- նայ: մին միմիայն իբրեւ համարակալ և միւսն իբրեւ տաճկագէտ-պաշտօնեայ: Որով Ազգ. տոմարներն օրը օրին պատրաստ կ'ըլլան և միւս կողմէ կառավարութեան հետ եղած և լրջալիք գործողութիւններն կանոնաւոր կ'կատարուին: Այս երկու պաշտօնեաներուն կարելի է յատկացնել դարձեալ նախորդ ամսականն Տնտես. Խորհուրդն արդէն իր ձեռքին տակ ունի խիստ կարող և պատուաւոր համարակալ մը, կ'մնայ միայն տաճկագէտ և ուղղա- միտ պաշտօնեայի մը ընտրութիւնն, ո-

րու համար մրցում կարելի է ի գործ դնել:

ԱՆՅԵԱԼ Կիրակի օր Կ. Ե. տեղի ու- նեցաւ Հռիփ. Վարժարանի մէջ միջինկ մը, զլիսաւոր ատենախօսան էր Մեծ. Բար- սեղ էֆ. Կիւլպէնկեան որ խիստ գեղեցիկ բանախօսութիւն մը արտասանեց իրեն նիւթ ունենալով ՀԱՄԱԱՐԽՈՒՄԻՆՆՈՒ ի խիստ յաջող վերլուծում մ'ըրաւ պատկե- ռացնելով ունկնդիրներու ճշմարիտ հա- լասարութեան բարիքներն ու առաւելու- թիւնները: Հանդէսը բացաւ Նազարէթ էֆ. Հ. Ներսէսեան. անպատրաստից ա- տենախօսան եղաւ քանի մ'օր առաջ ից մի ժամանած Զէյթունցի Տէր Ղևոնդ քնյ. Տէր Նահապետեան որ խիստ երկար ա- տենախօսութեամբ մը զարք պահանջեց ժողովրդէն, բաւ համարելով մինչև ցարդ եղած լոկ խօսքերը:

ԱՆՅԵԱԼ ուրբաթ զիշեր տեղի ունեցաւ Հռիփ. Վարժարանի մէջ Հ. Յ. Դաշնակ- ցութեան Ե. լոգ. հրապարակային ատենա- խօսութիւնը: Խօսեցաւ Տիար Ս. Զաւար- եան՝ Հայոց կատարած դերին վրայ Արե- լելի մէջ և Հայոց պարտականութիւն- ները ապագային համար: Համակրելի հու- սահայ ատենախօսը մինչև վերջ յաջողե- ցաւ ուշադրութիւնները լայնեւ պահել և իր ատենաբանութիւնը չերմայեա ըն- դունելութիւն գտաւ ներկայ երկեսե հոծ բազմութեան: Ապա խօսեցաւ Ս. Դաւիթ- եան՝ քննադատելով Օամ. Սահմանադրու- թեան հակասութիւնները և անոր զանա- ցան յօդուածներու փոփոխումն անհրա- ժեշտութիւնը հաստատելով: Երդէն ան- ցած էր ժամանակը, երբ հրաւիրուեցաւ Տէր Ղևոնդ քնյ. Տ. Նահապետեան և ո- րոշողնորստ ծափերով ընդունուեցաւ ուն- կնդիրներու կողմէ. աշխոյժ և խիստ հա- մակրելի Տէր Հայրը Թէ ուրախացուց և Թէ լացուց հանդիսականները, նկարագ- րելով Զէյթունի սովեալներու վիճակը, իբր Կիլիկիացի քահանայ՝ կոչում ըրաւ ժողովրդին՝ սատարելու զործնականապէս այդ Թշուառ ժողովուրդին և անոնց հաց մատակարարելու համար Տէր Հօր խօսքերը ապարդիւն չ'մնացին և հանդէսէն վերջ սկսաւ ինքնաբոլոխ ռուիքատուութիւն մը, որ մինչև 200 ոսկիի հասած է կ'ըսուի: Ժողովուրդին խանդն ու ոգեւորութիւնը անկարագրելի էր և անոր փայլուն ա- պացոյցը տուաւ արդեամբ պատասխանե- լով:

ԺՈՂՈՎՐԴԻՆԱԿԱՆ փափաքանաց զոհա- ցում տալու համար Տէր Ղևոնդ հայր անց- եալ Կիրակի օր պատարագեց Ս. Սոթ- փաննոսի մէջ և գեղեցիկ բարոյ մ'լա խօսեցան:

Իմբագիր-Տնօրէն Մ. ՄԱՍՈՒՐԵԱՆ, ՈՐԴԻ * Տպագրութիւն Մ. ՄԱՍՈՒՐԵԱՆ ՈՐԴԻ

ROYAL EXCHANGE ASSURANCE

FIRE LIFE

A. D. 1720

C. WHITTAL & CO

GENERAL AGENTS

Smyrna

ՌՈՅԱԼ ԷՔՉԵՆՏ

ԱՄԵՆԱՀԻՆ և ԱՌԱՋՆԱԿԱՐԳ ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ
ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ՀՐԴԵՀԻ և ԿԵՆԱՅ

Հիմնեալ 1720 թն Ի ԼՕՆՏՕՆ

Գոյե ընկերութեան 5,000,000 Անգլ. սկի վնարեալ ապահովա
դրեալն 2720 42,000,000 Անգլ. սկի:

ՀՐԴԵՀԻ ՃԻՒՂ

Ռոյալ Էքճենտ Անգլիական ընկերութիւնն կ'ապահովագրէ հրդեհի
դէմ ամեն տեսակ կալուածք, կարասիք և Ապրանք նպաստաւոր պայ
մաններով:

Ընկերութեան սկսուինքն է փաստաց անմիջական և արդար հաստատու
Էքստրաորտիւն կամ աւելի ապահովագրութեանց համար յատուկ
շեղջ վր կ'արուի:

ԿԵԱՆՔԻ ՃԻՒՂ

Ընկերութիւնս ամենանպաստաւոր պայմաններով կ'ապահովագրէ

1⁰ Ամբողջ կեանքի տնտեսութեան վրայ.

2⁰ Խառն Ասպահովագրութիւն

3⁰ " " Եւ կրկին դրամագլուխ

4⁰ Տղոց օժտի դրամագլխովայլ եւ ալ պարտականութիւնով.

5⁰ Ընկերութեանը ասպահովագրութիւն

Աւելի մանրամասնութեանց համար գիտիլ ընդհանուր զործակալն
րու Զմիւռնիոյ և շրջակայից Ի Ֆրանկաց Թաղ գրասենեակները

C. WHITTAL & CO

Փոխ-Գործակալ

Քննիչ պատուիրակին C. O. OSCAR

ԶԱՐԵՀ Ո. ՈՍԿԱՆ

ՎԱՀՍՆ ԶՄԻՌՆԱԿԵՍԵԱՆ

ՄԵԾ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆՔ
ԺԱՄԱՑՈՅՑԻ ԵՒ ԶԱՆԱԶԱՆ ԱՊՐԱՆԱՑ

ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻ

ԶՈՒՅԱ - ՊԵՏԵՍԹԵՆ ԹԻՒ 14

Մ Ա Ս Ն Ա Ճ Ի Ի Ղ

ԶՈՒՅԱ ՊԵՏԵՍԹԵՆ ԹԻՒ 40

Սոյն վաճառատանց մէջ միշտ պատրաստ կը գտնուին 40,000 կտոր ժամացոյց սոկիէ, արծաթէ, նիքէլ սէ, պատի և զարթուցիչ Ոսկիէ շլթաններ արանց և կտնանց համար սմենքն ալ զուտ և անխարդախ սոկիէ ըլլալուն մասնաւորաբար կ'երաշխաւորուի:

Այնիւ յաճախորդացս ուշադրութիւնը կը հրաւիրեմ որ սնտի « քէք լամ » նէրէ չը շլծորին, ի վերջոյ յուսախար պիտի մնան, վաճառատանցս հանրածանօթ պատուաւորութիւնը ու երկարամեայ առևտրական ուղղաւ մտութիւնը կրնայ գրաւական մ'ըլլալ իրենց թէ, երկու վաճառատունն Ներս ղիմողը՝ կատարելապէս չոհ պիտի մնան իրենց կատարած գնումէն:

Մասնաւորաբար մեր գաւառացի արհեստակից եղբարց ուշադրութիւնը կը հրաւիրեմ մեր վաճառատանց վրայ, ածնութեան ու ապրանքի տոկունութեան մասին փոխանակ յանձնակատարներու միջոցաւ ապսպրանքներ րոնելու, լաւ ևս չէ՞ եթէ անգամ մը փորձեն մեզի հետ գործելու, զի մենք Ամիրիկեան և Եւրոպեան էն հսկայ գործարանատէրներուն հետ մասնաւոր պայմանագիրներով կապուած ըլլալով ու ամենադոյզն շահը մեզի բաւ համարելով, պիտի կարենա՞նք շատ աւելի նպաստաւոր պայմաններով իրենց ուղած տեսակները հայթայթել:

Ժամացոյցներու յարդարում երաշխաւորեալ:

Եւ ինչպէս որ ինչպէս մարդոց
 համար ինչպէս ինչպէս անգարմա-
 նայր հիւսնապարհներ կան որոնց
 համարներէ պէտք է, սակայն ինչպէս
 համար էգեմալի, Կուրմ (գիտուն եւ
 ինչպէս ինչպէս գոյացող ինչպէս, ինչպէս
 եւ զանազան պալարներուն պա-
 նառած սաստիկ գաւերով սա-
 ռապիւ, Բանի ու գիւլաւ պիտի
 կրնամ այս գաւերէն ազատիլ, գոր-
 ծածելով Նորիկէիդ ձկան զու-
 իւղը եւ կիրի ու սոսայի հիբոծո-
 ձիքը պարունակող

որ արհեստիդ կը մաքրէ եւ կը զո-
 րացնէ, մորթերնիդ պէպէտքերուն
 մորթին նման փափուկ եւ վարդա-
 գոյն կը դարձնէ:

Միշտ պահանջեցէ՛ք այս դեղը սոյն «Զկնորսը»
 մարխայով որ էմիլ խիօն Մօթին յառու է:

Կը ԾԱԽՈՒԻ ԲՈՒՈՐ ԴԵՂԱՐԱՆՆԵՐԸ
 ԵՒ ԲՈՒՈՐ ԴԵՂԻ ՄԹԵՐԱՆՈՅՆԵՐԸ

Իր բարեկամներուն պատիւ ունի
 ծանուցանել թէ 1 Յունիւ. 1908էն
 սկսելով հիմնած է առեւտրական
 տուն մը, որ յանձնակատարու-
 թեամբ, ներածուածով եւ արտածու-
 ժով պիտի զբաղի:

Մասնաւորապէս ուշադրութիւն
 կը հրաւիրէ Մօքայի եւ Հարարի
 ազնուագոյն սուրճերու վրայ, ո-
 րոնցմէ պատրաստ է 3 եւ 5 քիլոնոց
 պարկերով հայթա՛յթել աման զի
 ներով:

Հասցէն

R. VORPERIAN—DJIBOUTI
 (Côte Française des Somalis)

Խիստ հետաքրքրաշարժ ու զուտ
 պրական աշխատութեամբ որ ժառան-
 ցական այնքան ընդունելութիւն գը-
 տաւ ու գիտահառուեցաւ ընթերցող-
 ներուսահամանափակ շրջանակի մը
 մէջ, այս անգամ գիրքի ձեռք հը-
 րապարակ ելած է, աւելի դիւրա-
 մատչելի ու ժողովրդական ըլլալու
 համար: Ընտիր տպագրութիւն: Գի-
 դարութեստական կողմէ, էջ 280, գին
 7 դր. :

Կեզրնատեսչի Օննիկ եւ Ընկ.
 Գօլթա Շիրին խան Թ. 7: Կը զբա-
 նուի ամեն գրավաճառի բով եւ «Ա.
 Մամուլ»ի Գրատունը:

Օ Մ Է Կ Ա

ՏԻԵԶԵՐԱՀՈԶԱԿ ԳՈՐԾԱՐԱՆ ԺԱՄԱՑՈՅՑԻ

ԵՆՐՈՊԵՑ ԱՄԵՆԷՆ ԿԱՐԵՒՈՐԸ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ 1848ԻՆ

ՕՍԷԿԱ ՈՍԿԻ ԱՐԾԱԹ. ՆԻՔԷԼ. ՊՈԼՊՈՏ ԺԱՄԱՑՈՅՑՆԵՐ

ՕՄԷԿԱ Մեծադյոյն մրցանակ 1900Ի՝ Բարզի ցուցահանդէսէն:

ՕՍԷԿԱ. — Այս ժամացոյցերու յատկութիւններն են՝

Ճշրապահութիւն, անկունութիւն և նորոգութեան դիւրին միջոցներ:

ՕՄԷԿԱ Դիւրամաշելի զինքնու ծախում ժամացոյցերու ամենէն սքանչելիներն են:

ՕՍԷԿԱ Ամեն մարդու գրեպանին մէջ զանուելիք միակ ժամացոյցն է այս: ՕՍԷԿԱ

Անմրցելի, անրադասելի միակ ժամացոյցներն են ասոնք:

Դիտել ատ միակ ներկայացուցիչն՝

ԱՐՄԵՆԱԿ ԳԱՐԱԳԱՇԵԱՆ

Չուխա Պէգէսթէն Թիւ 2 — Իգմիր

Միւսն այն վաճառատուն մէջ կը գտնուին նաեւ մեծ մքերք մը ուրիշ ամէն տեսակ ժամացոյցներու արանց եւ կրներու նամար շրջաններ, գոնարեղէներ, ինչպէս նաեւ՝ ժամագործներու եւ ոսկերիչներու յատուկ ամէն տեսակ գործիքներ:

Յանձնարարութիւնք վերաբոյժ եւ լուստուար կերպով կը կատարուին:

ՆՈՐԹ-ՅԷՐՆ (NORTHERN)

ՀՐԴԵՆԻ ԵՒ ԿԵՆՔԻ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
Իգմիրի Կործակալութիւն հաստատուած 1864ԷՆ Ի վեր

Դրապալուի Հիւկերութեան Լ. Ս. 3,000,000

Տարեկան Հատոյթ » » 1,600,000

Պահեստի գումար » » 6,673,000

Հիւկերութիւնն նպատաւոր պայմաններով կապահովագրէ անշարժ կալուածներ, գործարաններ, ամեն տեսակ ապրանքներ են. են.:

Ցեղեկութեանց համար դիմել ատ

ՃԷՅՄԱ ՀԱԹԳԷՆՍՕՆ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԳՈՐԾԱՆԱԼ ԻԶՄԻՐԻ ԵՒ ՓՈԳՐ ԱՍԻՈՑ

Ֆրանկաց քաղ, Բաւսաժ Սրուրցունեկեր

Médaille d'Or de l'Exposition d'Athènes 1903

ՀՈՎԱՆՈՑՆԵՐ ԵՎ ԱՄՈՒՆ ԱՐԹԻԻ ԷՔԼԷՐ

ցոյց դառն է կանանց համար, զոյնդոյն, զիմացկուն ու ճաշակաւ հովանոցներու հիանալի զանազանութիւն մը, հովանոցներ՝ սրոնց շքեղութիւնը ու կատարելութիւնը կը ԳԵՐԱԶԱՆՑԵՆ նոյն իսկ ԵՒՐՈՊԻՈՅ ՄԷՋ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԱԾՆԵՐԸ:

ԵՎԷՔ ԱՆԳԱՄ ՄԸ ՏԵՍՆԵԼՈՒ

ու վտառէ եղիք թէ նոյն իսկ ձեր ամենէն զօռարահանները պիտի գոհանան ամէն տեսակէաներով, — ՆՐՔՈՒՅԻՆԸ, ՆՈՐՈՒՅԻՆԸ, ՈՃՆՈՒՅԻՆԸ,

ԷՔԼԷՐ

մօտ պիտի դառնայ նոյնպէս, Հովահարներ սրոնց զեռ վերջերս ստացած է, Պայուսակներ, Հեռադիտակներ, Չեղքի կողովներ, Գաւազաններ, զարդարանքի առարկաներ են. են.

Գաւառի գնողներուն հաւար

«ԷՔԼԷՐ»-ին հասցէն՝

ՅԱԿՈԲ ՊՈՍԹԱՆՃԵԱՆ

ՇԷՂԵՔԻՆԻՔ Փողոց — Ի Զ Մ Ի Ր

“THE GRESHAM”

“ԿՐԷՇԱՄ”

ԿԵԱՆՔԻ ԱՆԿԼԻԱԿԱՆ ԱՊԱՅՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Ի ԼՈՆՏՈՆ

ՀԱՍՏԱՏՈՒԱԾ 1848 ԻՆ

Գոյ/ Ընկերութեան Ա. Ո. 9014,532

Ցարեկան հասոյթ » » 1,438,659

Վճարուած գործարներ » » 20,474,666

ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻ ԼՈՆՏՈՆ

Ընկերութեան Ապահովագրական ընդհանուր կանոններու մէջ ժա-
նաւանդ 24 րդ. յօդուածը խիստ ուշադրաւ ըլլալով կ'ընդհանրէ, ու
րով «Ընկերութիւնը կ'ընդունի Օսմանեան դատարաններու վճիռներն
ո՛ր է և տարրերութեանց առջև»

Սկիզբը ընդհանուր քաղաքական և քաղաքացիական գործերու համար քիմիա ընդհանուր բարձրագոյններու:

ՇԱՐԼ ՈՒԻԹՕԼ և Ընկ.

G. WHITTAL & Co

حانا حنا مخباط - بيروت

أكبر مستودع اسنآ و كاوآشك و اوائل اسنآ

و كبل اشهر معامل 'و با و امبركا. اسس سنة 1863

دش و ديش جياى مخصوص الات و استيك ديبوزيتوسى

SABAS J. MOHBAT

BEYROUTH (Syrie)

Grand Dépôt de Dents & Caoutchoucs

FONDE EN 1863

The first & the largest Depot in the Levant

ՍԱԴԱՍ Ժ ՄՈՀԴԱԴ

ՊԷՐՈՒԹ

Մեծ Մթերանոց ապրանքներու և քաղաքացիներու

Հիմնուած 1863 ին

Ամենէ առաջնակարգ և մեծ մթերանոցը Արեւելի մէջ

GRANDS MAGASINS

DE LA RUE FRANQUE — SMYRNE

P. XENOPOULO & C.

ՄԵԾ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԷ ՖՐԱՆԿԱՑ ԹԱՂԻ

Բ. ՔՍԷՆՕՔՈՒԼՕ ԵՒ ԸՆԴ

Երկոշաքքիէ սկսեալ

ՅՈՒՑԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ԵՂԱՆԱԿԻ ՆՈՐՈՅԹՆԵՐՈՒ
ՇՐՋԱԶԳԻՍՏՆԵՐ, ԳԼԽԱՐԿՆԵՐ, ՄԱՆԹՕՆԵՐ Լ ՖՈՒՐԻԻՐՆԵՐ

ՄԵԾ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ՍՏԵՓԱՆ ԻՓԼԻՔՃԵԱՆ

ՖՐԱՆԿԱՑ ԹԱՂ

Ա. Զ. Դ.

ԿԱՐԴԱՆ ՄԻՇՏ

Յ. Գ. ՄՐՄԵՐԵԱՆԻ

ՆԱԲԱԴԱՆՆԵՐ ԶՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ա. Թուրքահայոց վաճառականութիւնն եւ վաճառականք—Հար-
իւր յիսուն տարուան բուրժանայոց վաճառականութեան պատմու-
թիւնը, բոլորովին նոր իր տեսակին մէջ, ուր կը յիշատակուին 500
է աւելի բուրժանայ եւ անգղիաբնակ վաճառականք, մանաւանդ
մանիփաքուրսի ու սեղանաւոր, իրենց գործունէութեանց տեսա-
կովն եւ առեւտրական ու փոխադրական թելադրութիւններով եւ
խորհրդածութիւններով, կ'արժէ որ ունենայ ամէն հայ վաճառա-
կան՝ զեք ընդարձակելու համար իր առեւտրական տեսութեանց հո-
րիզոնը, Գիւն 12 դրշ.

Բ. Հին օրեր եւ Խ. Պ. Միսաքեան.— Միսաքեան նշանաւոր
գրագէտ փոխադրական, որ Օսմանի ու նմանեաց վարժապետն էր,
չիակասար կենսագրութիւնը՝ ժամանակակից պատմական ու բանա-
սիրական պարագաներով, Գիւն 7½ դրշ.

Գ. Ստուերը հին դէմքերու.— Տասնեակ մը պատմական մեծ
հայ դէմքերու վրայ ժամանագրական ու բանասիրական գրուած
մը՝ աշխարհաբար կուռ եւ շարադրական սնով, որ կրնայ նաեւ
գործածուիլ դարոցներու մէջ իբրեւ բանակարգեայ դասագիրք աշ-
խարհաբար, Գիւն 5 դրշ.

Կ. Պոլսոյ տպագրութեանց վերջին տպութեանց նայելով՝ այս
գիւները չափաւոր համեմատութեամբ դրուած են.

Կը գտնուի Պոլսի բոլոր գրախառններուն եւ Զմիռնիայի
մէջ ինչպէս Քերա Դաւանիկ Կիզերեանի ծխախառնանոցը Տօդ-
րու եօջ եւ հեղինակին ֆով, 30 հատ աւելի խնդրողներու (կան-
խիկ) կ'ըլլայ 30 րդ գէղջ. գրեյ առ այս հեղինակին հասցէին
Կ. Պոլսի, Զագմաֆըշար՝ Պալենց եւ Յովհ. Աշենեան գրատունները.

Վայելչասէր Կիները

ՈՐՈՆՔ ԿՈՒՋԵՆ ՊԱՆՊԱՆԵՆ

ՈՐԵՆՑ ԳԵՂԵՑԿՈՒԹԻՒՆԸ

ՊԵՏԻ Է ԱՄԵՆ ՕՐ ԳՈՐԾԱԾԵՆ

ՄԵՄԵՐԻՍ

ՔՐԷՄ ՍԻՄՈՆԸ

ԿԼԻՍԷՐԻՆՈՎ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԱԾ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՄԲ ԿԱՐԴԱԼ ՇԵՏԵՒԱԼ ՏՈՂԵՐԸ

ԿՆՈՋ ՄԸ ԳԵՂԵՑԿՈՒԹԻՒՆԸ Կատարեալ չլիար՝ առանց գոյնի մաքրութեան: Բոլոր այն տիկիները որոնք հոգը ունին այս Թանկագին ձիրքերը անկորուստ պահելու, պէտք է բացարձակապէս մերժեն զործածութիւնը այն աժանագին արտադրութիւններուն որոնք շունդալից ունիւնենքով ծախու կ'հանուին: Գործածուած նախնական նիւթերուն ստորին տեսակէ ըլլալն է որ ներքի կ'ընէ այդքան աժան ծախել զանոնք: Այս պատճառաւ նուազ ստորին տեսակները պատրաստուած են մեղրամոմով կամ օճառով, որոնք օդին մէջ կ'չորանան, և միւս տեսակները, աւելի վտանգաւոր մօրժին համար, կ'պարունակեն այն տեսակ ճարպեր որոնք կ'ծծուին և քիչ ատենէն առաջ կ'քերեն անկարմանելի կարմրութիւններ և խորշոմներ:

Միայն ՔՐԷՄ ՍԻՄՈՆԸ հնարուած 1860ին, զուտ նշայի կլիսէթովով բաղադրուած՝ առանց ո՛ր և է նիւթի, իրապէս առողջապահական արտադրութիւն մըն է. բովանդակ չախարհի մէջ բոլոր վայելչասէր կիներէն ընդունուած է և նոյն իսկ իւր անհուն յաջողութեան պատճառաւ է որ բազմութիւ կեղծ նմանութիւններ երեւան կ'ելլեն ամէն օր:

1900ի Տիեզերական Արուեստահանդէսին մէջ արժանացած է Ոսկի Միալի:

Ի հարկէ ՔՐԷՄ ՍԻՄՈՆի գինը աւելի բարձր է կեղծ պատրաստութիւններու գինէն և ասոր պատճառ իսկապէս իր նախնական նիւթերուն ազնիւ տեսակէ ըլլալն է, որովհետեւ բոլոր ծախողները կ'խոստովանին Թէ հակառակ տնոր համեմատաբար բարձր գնոյն՝ նուազ կ'շահին նմանօրինակ ուրիշ տեսակներու վրայ:

Բնաւ մի վարանիք ուրեմն պահանջել ճշմարիտ ՔՐԷՄ ՍԻՄՈՆը, միշտ լսել ու շարժուել ընկելով վերին վաճառանիշին և յաւէտ երիտասարդ ու Թարմ պիտի մնաք, մինչդեռ ձեր գրացուհիները պիտի պառաւանս՝ ցաւելով իրենց սխալ խնայողութեան վրայ: